

„HISTORIA

ZAKRES PODSTAWOWY I ROZSZERZONY

Cele kształcenia – wymagania ogólne

- I. Chronologia historyczna. Uczeń:
 - 1) porządkuje i synchronizuje wydarzenia z historii powszechnej oraz dziejów ojczystych;
 - 2) dostrzega zmienność i dynamikę wydarzeń w dziejach, a także ciągłość procesów historycznych i cywilizacyjnych.
- II. Analiza i interpretacja historyczna. Uczeń:
 - 1) analizuje wydarzenia, zjawiska i procesy historyczne w kontekście epok i dostrzega zależności między różnymi dziedzinami życia społecznego;
 - 2) rozpoznaje rodzaje źródeł i zna instytucje przechowujące źródła historyczne, ocenia przydatność źródła do wyjaśnienia problemu historycznego;
 - 3) dostrzega mnogość perspektyw badawczych zmierzających do poznania prawdy o przeszłości oraz różnorakie interpretacje historii i ich przyczyny;
 - 4) ugruntowuje potrzebę poznawania przeszłości dla rozumienia współczesnych mechanizmów społecznych i kulturowych.
- III. Tworzenie narracji historycznej. Uczeń:
 - 1) tworzy narrację historyczną w ujęciu zarówno przekrojowym, jak i problemowym;
 - 2) dostrzega problem i buduje argumentację, uwzględniając różne aspekty procesu historycznego;
 - 3) dokonuje selekcji i hierarchizacji oraz integruje informacje pozyskane z różnych źródeł wiedzy.

Treści nauczania – wymagania szczegółowe

ZAKRES PODSTAWOWY	ZAKRES ROZSZERZONY	KOMENTARZ
I. Historia jako nauka. Uczeń:		
1) definiuje podstawowe pojęcia (prehistoria, historia, historiografia, źródło historyczne); 2) rozpoznaje rodzaje źródeł historycznych; 3) przedstawia periodyzację dziejów powszechnych i ojczystych.	spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto: 1) charakteryzuje nauki pomocnicze historii (genealogia, chronologia, archiwistyka, paleografia, heraldyka); 2) wyjaśnia zasady krytycznej analizy i interpretacji różnych rodzajów źródeł historycznych; 3) analizuje różne oceny historiografii dotyczące dziejów ojczystych i powszechnych.	dział I (poziom rozszerzony), zwany dalej „(pr)” – nadano następujące brzmienie punktowi: „charakteryzuje nauki pomocnicze historii (genealogia, chronologia, archiwistyka, paleografia, heraldyka)”; zmiana ma na celu zredukowanie wymogów do najważniejszych nauk pomocniczych;
II. Pradzieje i historia starożytnego Wschodu. Uczeń:		

<p>1) wymienia najważniejsze cywilizacje starożytnego Bliskiego Wschodu (Sumerowie, Babilon, Egipt, Persja) oraz przedstawia ich wkład do kulturowego dziedzictwa ludzkości;</p> <p>2) omawia najważniejsze etapy w starożytnych dziejach narodu żydowskiego.</p>	<p>spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto:</p> <p>1) charakteryzuje pradzieje ludzkości z podziałem na epoki;</p> <p>2) wyjaśnia konsekwencje wprowadzenia rolnictwa, hodowli i przejścia do osiadłego trybu życia;</p> <p>3) charakteryzuje organizację państw i strukturę społeczeństw w cywilizacjach starożytnego Dalekiego Wschodu.</p>	<p>Pp (poziom podstawowy), zwany dalej „(pp)”</p> <p>a) „wymienia najważniejsze cywilizacje starożytnego Bliskiego Wschodu (Sumerowie, Babilon, Egipt, Persja) oraz ich wkład do kulturowego dziedzictwa ludzkości”,</p> <p>b) „omawia najważniejsze etapy w starożytnych dziejach narodu żydowskiego”</p> <p>– których zmiana ma celu redukcję wymagań;</p> <p>pr</p> <p>a) punkt dotyczący rewolucji neolitycznej otrzymał brzmienie „wyjaśnia konsekwencje wprowadzenia rolnictwa, hodowli i przejścia do osiadłego trybu życia”; punkt ten został przeniesiony w ramach działu II z (pp) do (pr),</p> <p>b) usunięto punkt dotyczący porównania religii oraz systemów prawnych i etycznych obecnych w cywilizacjach starożytnego Bliskiego i Dalekiego Wschodu;</p>
<p>III. Świat starożytnych Greków. Uczeń:</p>		
<p>1) porównuje organizację społeczeństw: Aten i Sparty oraz formy ustrojowe greckich poleis;</p> <p>2) charakteryzuje kulturowe i polityczne konsekwencje wojen grecko-perskich oraz podbojów Aleksandra Macedońskiego;</p> <p>3) rozpoznaje osiągnięcia kulturowe starożytnych Greków w dziedzinie filozofii, teorii społecznych, literatury i sztuki, ze szczególnym uwzględnieniem ich wkładu w kulturę europejską.</p>	<p>spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto:</p> <p>1) porównuje geograficzne uwarunkowania narodzin cywilizacji starożytnego Wschodu i starożytnej Grecji;</p> <p>2) charakteryzuje kolonizację grecką w basenie Morza Śródziemnego i Czarnego; porównuje ją z kolonizacją fenicką w odniesieniu do zasięgu oraz konsekwencji kulturowych, politycznych i gospodarczych;</p> <p>3) charakteryzuje kulturę kreteńską i mykeńską;</p> <p>4) ocenia funkcjonowanie demokracji w Atenach czasów Peryklesa;</p> <p>5) opisuje państwo Aleksandra Macedońskiego;</p> <p>6) wyjaśnia specyfikę kultury hellenistycznej oraz charakteryzuje założenia edukacji klasycznej i ideał <i>paidei</i>.</p>	<p>dział III (pp) – nadano następujące brzmienie punktom:</p> <p>a) „charakteryzuje kulturowe i polityczne konsekwencje wojen grecko-perskich oraz podbojów Aleksandra Macedońskiego”,</p> <p>b) „rozpoznaje osiągnięcia kulturowe starożytnych Greków w dziedzinie filozofii, teorii społecznych, literatury i sztuki ze szczególnym uwzględnieniem ich wkładu w kulturę europejską”</p> <p>– zmiany są wynikiem redukcji wymagań w pp oraz przeniesienia ich do pr;</p> <p>dział III (pr) – nadano następujące brzmienie punktom:</p> <p>a) „charakteryzuje kolonizację grecką w basenie Morza Śródziemnego i Czarnego; porównuje ją z kolonizacją fenicką w odniesieniu do zasięgu oraz konsekwencji kulturowych, politycznych i gospodarczych”; wymaganie zostało przeniesione z pp,</p> <p>b) „wyjaśnia specyfikę kultury hellenistycznej oraz charakteryzuje założenia edukacji klasycznej i ideał <i>paidei</i>”; zmiana ma na celu silniejsze zaakcentowanie historycznego znaczenia edukacji klasycznej;</p>
<p>IV. Społeczeństwo, życie polityczne i kultura starożytnego Rzymu. Uczeń:</p>		

<ol style="list-style-type: none"> 1) charakteryzuje przemiany ustrojowe i społeczne (w tym problem niewolnictwa) w państwie rzymskim doby republiki oraz cesarstwa, z uwzględnieniem roli Juliusza Cezara i Oktawiana Augusta; 2) omawia kierunki i charakter ekspansji rzymskiej; wyjaśnia pojęcie imperium; 3) wyjaśnia genezę chrześcijaństwa i zmiany sytuacji chrześcijan w państwie rzymskim; 4) charakteryzuje znaczenie chrześcijaństwa dla zmian w kulturze i obyczajowości Rzymian; 5) wyjaśnia wewnętrzne i zewnętrzne przyczyny upadku państwa rzymskiego; 6) rozpoznaje osiągnięcia kulturowe starożytnych Rzymian i ich wkład w kulturę europejską. 	<p>spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) omawia początki Rzymu, z uwzględnieniem kultury Etrusków; 2) wyjaśnia przyczyny kryzysu i upadku republiki rzymskiej; 3) charakteryzuje etapy ekspansji rzymskiej; 4) rozpoznaje dziedzictwo antyku grecko-rzymskiego we współczesnym świecie; 5) wyjaśnia pojęcia obywatela i obywatelstwa w polis ateńskiej i republikańskim Rzymie oraz wyjaśnia recepcję antycznego pojęcia obywatela w późniejszych epokach; 6) charakteryzuje kulturotwórczą nowość chrześcijaństwa; 7) wyjaśnia znaczenie pojęcia pokoju rzymskiego oraz <i>Barbaricum</i>. 	<p>dział IV (pp) – nadano następujące brzmienie punktom:</p> <ol style="list-style-type: none"> a) „omawia kierunki i charakter ekspansji rzymskiej; wyjaśnia pojęcie imperium”; zmiana ma charakter doprecyzowujący, b) „charakteryzuje znaczenie chrześcijaństwa dla zmian w kulturze i obyczajowości Rzymian”; zmiana ma na celu uwypuklenie kulturotwórczego aspektu chrystianizacji Imperium Romanum, c) „rozpoznaje osiągnięcia kulturowe starożytnych Rzymian i ich wkład w kulturę europejską.”; zmiana na celu podkreślenie wpływu dorobku kultury rzymskiej na kulturę europejską; <p>dział IV (pr) – dodano nowe punkty w brzmieniu:</p> <ol style="list-style-type: none"> a) „wyjaśnia przyczyny kryzysu i upadku republiki rzymskiej”, b) „charakteryzuje kulturotwórczą nowość chrześcijaństwa”, c) wyjaśnia znaczenie pojęcia pokoju rzymskiego oraz <i>Barbaricum</i>, <p>– co pozwoli zaakcentować w procesie nauczania kulturowe tło upadku republiki rzymskiej oraz chrystianizacji Rzymu oraz uwzględnić sytuację na zewnątrz imperium rzymskiego,</p> <p>a) punkt dotyczący charakterystyki etapów ekspansji rzymskiej został zawężony i nie obejmuje kwestii organizacji armii rzymskiej;</p>
V. Bizancjum i świat islamu. Uczeń:		
<ol style="list-style-type: none"> 1) lokalizuje w czasie i przestrzeni cesarstwo bizantyjskie i charakteryzuje jego osiągnięcia w zakresie kultury; 2) wyjaśnia genezę islamu i charakteryzuje główne zasady tej religii; 3) przedstawia charakter i główne kierunki ekspansji arabskiej; 4) opisuje charakterystyczne cechy kultury arabskiej. 	<p>spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) opisuje charakterystyczne cechy bizantyjskiego systemu politycznego; 2) charakteryzuje etapy ekspansji Arabów i ocenia ich politykę wobec ludności podbitej; 3) wyjaśnia wpływ cywilizacji islamskiej na cywilizację łańcińską i bizantyjską oraz wpływ podboju ziem chrześcijańskich na rozwój cywilizacji islamu. 	<p>dział V (pp) – nadano następujące brzmienie punktowi: „opisuje charakterystyczne cechy kultury arabskiej”, w celu bardziej syntetycznego ujęcia tematu;</p> <p>dział V (pr) – nadano następujące brzmienie punktowi: „wyjaśnia wpływ cywilizacji islamskiej na cywilizację łańcińską i bizantyjską oraz wpływ podboju ziem chrześcijańskich na rozwój cywilizacji islamu”; dodanie kwestii dotyczących ziem chrześcijańskich oraz ich kulturowej roli pozwala we właściwym świetle ująć problem „transferu” antycznego dziedzictwa na Zachód za pośrednictwem islamu;</p>
VI. Europa wczesnego średniowiecza. Uczeń:		

<ol style="list-style-type: none"> 1) opisuje zasięg terytorialny, organizację władzy, gospodarkę i kulturę państwa Franków, ze szczególnym uwzględnieniem polityki Karola Wielkiego; 2) charakteryzuje ideę odnowienia cesarstwa rzymskiego na przykładzie jej realizacji przez państwo Karolingów oraz Ottonów; 3) opisuje proces tworzenia się państw w Europie, z uwzględnieniem ich chrystianizacji; 4) wyjaśnia pojęcie <i>christianitas</i> (ze szczególnym uwzględnieniem duchowej i kulturowej roli benedyktynów). 	<p>spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) charakteryzuje pojęcie Słowiańszczyzny we wczesnym średniowieczu; 2) opisuje proces powstawania pierwszych państw w Europie Środkowo-Wschodniej, z uwzględnieniem wpływu cywilizacji łacińskiej i bizantyjskiej; 3) charakteryzuje kierunki ekspansji Normanów i ocenia jej skutki; 4) ocenia znaczenie renesansu karolińskiego dla rozwoju kultury europejskiej; 5) charakteryzuje duchową i cywilizacyjną rolę mnichów iroszkockich. 	<p>dział VI (pp) – dodano dwa punkty w brzmieniu:</p> <ol style="list-style-type: none"> a) „charakteryzuje ideę odnowienia cesarstwa rzymskiego na przykładzie jej realizacji przez państwo Karolingów oraz Ottonów”, b) „wyjaśnia pojęcie <i>christianitas</i> (ze szczególnym uwzględnieniem duchowej i kulturowej roli benedyktynów)” <p>– uzupełnienie ma na celu zaakcentowanie kluczowego dla epoki pojęcia „<i>christianitas</i>” oraz nawiązywania do Imperium Romanum;</p> <p>dział VI (pr):</p> <ol style="list-style-type: none"> a) zmieniono punkt dotyczący Słowian nadając mu brzmienie: „charakteryzuje pojęcie Słowiańszczyzny we wczesnym średniowieczu”, b) dodano punkt w brzmieniu: „charakteryzuje duchową i cywilizacyjną rolę mnichów iroszkockich”; uzupełnienie ma na celu uwydatnienie istotnego dla wczesnego średniowiecza duchowego i kulturowego aspektu działalności mnichów z Wysp Brytyjskich;
<p>VII. Europa w okresie krucjat. Uczeń:</p>		
<ol style="list-style-type: none"> 1) wyjaśnia duchowe i polityczne przyczyny, a także charakter rywalizacji papieża z cesarstwem o przewodnictwo w <i>christianitas</i>; 2) charakteryzuje istotę i przebieg reformy Kościoła w X i XI wieku (reformy gregoriańskie); 3) charakteryzuje polityczne, społeczno-gospodarcze i religijne uwarunkowania wypraw krzyżowych do Ziemi Świętej i rekonkwisty oraz przedstawia ich skutki. 	<p>spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) wyjaśnia związek między reformami gregoriańskimi a powstaniem etosu rycerskiego i ruchem krucjatowym; 2) charakteryzuje i ocenia rolę zakonów w średniowiecznej Europie; 3) opisuje kierunki, charakter oraz konsekwencje najazdów mongolskich dla Europy. 	<p>dział VII (pp):</p> <ol style="list-style-type: none"> a) zmieniono punkt pierwszy nadając mu brzmienie: „wyjaśnia duchowe i polityczne przyczyny, a także charakter rywalizacji papieża z cesarstwem o przewodnictwo w <i>christianitas</i>”; b) dodano punkt w brzmieniu: „charakteryzuje istotę i przebieg reformy Kościoła w X i XI wieku (reformy gregoriańskie)” <p>– akcentując w ten sposób fundamentalnie ważny nie tylko dla dziejów Kościoła proces odnowy życia kościelnego, który miał swoje kulturowe i społeczne konsekwencje;</p> <p>dział VII (pr) – dodano punkt w brzmieniu: „wyjaśnia związek między reformami gregoriańskimi a powstaniem etosu rycerskiego i ruchem krucjatowym”; dzięki zmianie możliwe będzie uchwycenie fundamentalnie ważnego dla poznania kultury i duchowości średniowiecza związku przyczynowo-skutkowego;</p>
<p>VIII. Gospodarcze i społeczne realia średniowiecznej Europy. Uczeń:</p>		

<p>1) charakteryzuje funkcjonowanie władzy, struktur społecznych i gospodarki w systemie feudalnym;</p> <p>2) opisuje charakterystyczne przejawy ożywienia społeczno-gospodarczego w Europie XI–XIII wieku.</p>	<p>spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto:</p> <p>1) opisuje formy produkcji i handlu w średniowieczu;</p> <p>2) charakteryzuje genezę, rozwój i rolę średniowiecznych miast, z uwzględnieniem miejskich republik kupieckich;</p> <p>3) wyjaśnia rolę zmian klimatycznych dla przemian gospodarczych w średniowiecznej Europie (rozwój rolnictwa w XI–XIII wieku).</p>	<p>dział VIII (pr) – dodano punkt w brzmieniu: „wyjaśnia rolę zmian klimatycznych dla przemian gospodarczych w średniowiecznej Europie (rozwój rolnictwa w XI–XIII wieku)”; zmiana ma na celu uwzględnienie najnowszego stanu badań historycznych;</p>
<p>IX. Polska w okresie wczesnopiastowskim. Uczeń:</p>		
<p>1) wyjaśnia uwarunkowania narodzin państwa polskiego i jego chrystianizacji, z uwzględnieniem roli Mieszka I i Bolesława Chrobrego;</p> <p>2) charakteryzuje rolę współdziałania Kościoła i państwa dla utrwalenia polskiej suwerenności (św. Wojciech, arcybiskupstwo gnieźnieńskie);</p> <p>3) opisuje zmiany terytorialne państwa polskiego w X–XII wieku;</p> <p>4) zestawia najważniejsze wydarzenia z dziejów Polski i Europy w X–XII wieku.</p>	<p>spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto:</p> <p>1) przedstawia geografę plemienną ziem polskich w epoce przedpiastowskiej;</p> <p>2) charakteryzuje organizację państwa wczesno- piastowskiego;</p> <p>3) wyjaśnia znaczenie królewskich koronacji pierwszych Piastów;</p> <p>4) dokonuje bilansu panowania władców piastowskich (do 1138 roku);</p> <p>5) charakteryzuje spór Bolesława Śmiałego z biskupem Stanisławem.</p>	<p>dział IX (pp) – dodano punkt w brzmieniu: „charakteryzuje rolę współdziałania Kościoła i państwa dla utrwalenia polskiej suwerenności (św. Wojciech, arcybiskupstwo gnieźnieńskie)”; nowe brzmienie zapewnia właściwą perspektywę ww. zagadnieniu;</p> <p>dział IX (pr):</p> <p>a) zmieniono punkt pierwszy nadając mu brzmienie „przedstawia geografę plemienną ziem polskich w epoce przedpiastowskiej;</p> <p>b) dodano punkt w brzmieniu: „wyjaśnia znaczenie królewskich koronacji pierwszych Piastów”; uzupełnienie o ten punkt akcentuje kwestię pierwszorzędną wagi dla średniowiecznej Polski;</p>
<p>X. Polska w okresie rozbicia dzielnicowego. Uczeń:</p>		

<ol style="list-style-type: none"> 1) wyjaśnia przyczyny polityczne i społeczno-gospodarcze oraz następstwa rozbicia dzielnicowego; 2) przedstawia zagrożenia zewnętrzne (Marchia Bran denburska, Zakon Krzyżacki, Mongołowie) oraz wewnętrzne (partykularyzm interesów poszczególnych władców); 3) opisuje przemiany społeczno-gospodarcze na ziemiach polskich oraz ocenia społeczno-kulturowe skutki kolonizacji na prawie niemieckim; 4) charakteryzuje proces przewyżnienia rozbicia politycznego ziem polskich ze wskazaniem na rolę władców i Kościoła (znaczenie istnienia metropolii gnieźnieńskiej); 5) zestawia najważniejsze wydarzenia z okresu rozbicia dzielnicowego i dziejów Europy w okresie od XII do XIV wieku. 	<p>spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) charakteryzuje przebieg walk o tron senioralny w kontekście postanowień tzw. testamentu Bolesława Krzywoustego; 2) porównuje zasady kolonizacji na prawie polskim i na prawie niemieckim; 3) charakteryzuje proces formowania się społeczeństwa stanowego w Polsce. 	<p>(pp) – uzupełniono i doprecyzowano punkt drugi, czwarty i piąty nadając im brzmienie:</p> <p>a) „przedstawia zagrożenia zewnętrzne (Marchia Brandenburska, Zakon Krzyżacki, Mongołowie) oraz wewnętrzne (partykularyzm interesów poszczególnych władców)”,</p> <p>b) „charakteryzuje proces przewyżnienia rozbicia politycznego ziem polskich, ze wskazaniem na rolę władców i Kościoła (rola istnienia metropolii gnieźnieńskiej)”</p> <p>c) „zestawia najważniejsze wydarzenia z okresu rozbicia dzielnicowego i dziejów Europy w okresie od XII do XIV wieku.”;</p>
<p>XI. Europa późnego średniowiecza. Uczeń:</p>		
<ol style="list-style-type: none"> 1) charakteryzuje przemiany społeczne i gospodarcze w Europie w późnym średniowieczu; 2) opisuje zmiany na mapie politycznej Europy w XIV i XV wieku; 3) charakteryzuje następstwa upadku cesarstwa bizantyjskiego i ekspansji tureckiej dla Europy. 	<p>spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) wyjaśnia przyczyny kryzysu idei władzy uniwersalnej w Europie późnego średniowiecza; 2) charakteryzuje kryzysy religijne, polityczne, społeczne i zdrowotne (czarna śmierć) późnego średniowiecza; 3) opisuje i wyjaśnia proces powstawania monarchii stanowych w Europie. 	<p>dział XI (pr) – nadano następujące brzmienie punktowi: „charakteryzuje kryzysy religijne, polityczne, społeczne i zdrowotne (czarna śmierć) późnego średniowiecza”; zmiana ma na celu umożliwienie wszechstronnego naświetlenia kryzysu epoki średniowiecznej na przełomie XIV i XV wieku;</p>
<p>XII. Polska w XIV i XV wieku. Uczeń:</p>		

<ol style="list-style-type: none"> 1) opisuje proces zjednoczeniowy i rozwój terytorialny państwa polskiego w XIV i XV wieku; 2) charakteryzuje rozwój monarchii stanowej w Polsce, uwzględniając strukturę społeczeństwa polskiego w późnym średniowieczu i rozwój przywilejów szlacheckich; 3) wyjaśnia międzynarodowe i wewnętrzne uwarunkowania związków Polski z Węgrami i Litwą w XIV i XV wieku; 4) wyjaśnia początek ewolucji unii polsko-litewskiej: od unii w Krewie do unii w Horodle; 5) charakteryzuje i ocenia stosunki polsko-krzyżackie na płaszczyźnie politycznej, gospodarczej i kulturowej; wymienia czynniki wpływające na atrakcyjność Polski dla mieszkańców państwa Zakonu Krzyżackiego; 6) zestawia najważniejsze wydarzenia z dziejów Polski i Europy w XIV i XV wieku. 	<p>spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) ocenia znaczenie unii polsko-litewskiej z perspektywy obu narodów; 2) rozpoznaje polityczne i kulturowe znaczenie ekspansji wschodniej podjętej w okresie panowania ostatniego Piasta na polskim tronie (Rusini, Ormianie); charakteryzuje tolerancyjną na tle współczesnego Zachodu politykę Kazimierza Wielkiego wobec Żydów; 3) wyjaśnia wpływ rozwoju przywilejów szlacheckich na sytuację gospodarczą państwa oraz utrwalenie unii polsko-litewskiej; 4) charakteryzuje i wyjaśnia znaczenie polskiej szkoły prawa narodów z XV wieku; 5) dokonuje bilansu panowania władców panujących w Polsce w XIV i XV wieku; 6) ocenia politykę dynastyczną Jagiellonów w XV wieku. 	<p>dział XII (pr):</p> <p>a) nadano następujące brzmienie punktom: „rozpoznaje polityczne i kulturowe znaczenie ekspansji wschodniej podjętej w okresie panowania ostatniego Piasta na polskim tronie (Rusini, Ormianie); charakteryzuje tolerancyjną na tle współczesnego Zachodu politykę Kazimierza Wielkiego wobec Żydów”, oraz „wyjaśnia wpływ rozwoju przywilejów szlacheckich na sytuację gospodarczą państwa oraz utrwalenie unii polsko-litewskiej”,</p> <p>b) oraz dodano nowy punkt w brzmieniu: „charakteryzuje i wyjaśnia znaczenie polskiej szkoły prawa narodów z XV wieku.” – zmiany pozwalają umieścić kulturowe dokonania Polski na przełomie XIV i XV wieku na szerszym tle przemian politycznych i społecznych;</p>
<p>XIII. Kultura średniowiecza. Uczeń:</p>		
<ol style="list-style-type: none"> 1) wyjaśnia uniwersalny charakter kultury zachodniego średniowiecza, wskazując na wyjątkową rolę chrześcijaństwa jako podstawy ścisłej więzi wiary religijnej i rozumu, ze szczególnym uwzględnieniem roli św. Tomasza z Akwinu; 2) rozpoznaje trzy podstawowe wyznaczniki zasięgu zachodniej <i>christianitas</i>: łacina (język liturgii i nauki), etos rycerski i sztuka gotycka; 3) rozpoznaje dokonania okresu średniowiecza w dziedzinie kultury, z uwzględnieniem dorobku polskiego średniowiecza; 4) określa znaczenie chrześcijaństwa w obrządku łacińskim dla rozwoju kultury polskiej; 5) charakteryzuje sztukę romańską i gotycką. 	<p>spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) opisuje rolę uniwersytetów i ich organizację oraz wyjaśnia przyczyny trwałości idei uniwersyteckiej; 2) charakteryzuje znaczenie scholastyki dla rozwoju teologii, filozofii i nauk przyrodniczych; 3) charakteryzuje przemiany życia religijnego w okresie średniowiecza, w tym rolę franciszkanów i dominikanów; 4) określa znaczenie włączenia ziem polskich do cywilizacyjnego kręgu świata zachodniego (łacińskiego). 	<p>dział XIII (pp):</p> <p>a) nadano następujące brzmienie punktowi: „wyjaśnia uniwersalny charakter kultury zachodniego średniowiecza, wskazując na wyjątkową rolę chrześcijaństwa jako podstawy ścisłej więzi wiary religijnej i rozumu, ze szczególnym uwzględnieniem roli św. Tomasza z Akwinu”,</p> <p>b) dodano punkt w brzmieniu: „rozpoznaje trzy podstawowe wyznaczniki zasięgu zachodniej <i>christianitas</i>: łacina (język liturgii i nauki), etos rycerski i sztuka gotycka” – zaproponowane zmiany pozwalają na bardziej syntetyczne ujęcie kultury średniowiecza;</p> <p>dział XIII (pr):</p> <p>a) nadano następujące brzmienie punktowi: „charakteryzuje przemiany życia religijnego w okresie średniowiecza w tym rolę franciszkanów i dominikanów”; nowa redakcja kładzie większy akcent na znaczenie zakonów żebraczych dla duchowości średniowiecza,</p> <p>b) dodano punkt w brzmieniu: „charakteryzuje znaczenie</p>

		scholastyki dla rozwoju teologii, filozofii i nauk przyrodniczych”, w celu podkreślenia kulturotwórczego aspektu filozofii scholastycznej, bez której nie można zrozumieć kultury średniowiecza;
XIV. Odkrycia geograficzne i europejski kolonializm doby nowożytnej. Uczeń:		
1) charakteryzuje przyczyny, przebieg i skutki wypraw odkrywczych; 2) opisuje udział poszczególnych państw europejskich w podziale Nowego Świata w XVI–XVIII wieku; 3) wyjaśnia wpływ wielkich odkryć geograficznych na społeczeństwo, gospodarkę i kulturę Europy oraz obszarów pozaeuropejskich.	spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto: 1) charakteryzuje cywilizacje prekolumbijskie; 2) przedstawia proces rozrostu posiadłości kolonialnych państw europejskich w XVI–XVIII wieku.	dział XIV (pp) – punkt dotyczący przyczyn i przebiegu wypraw odkrywczych uzupełniono o ich skutki;
XV. Czasy renesansu. Uczeń:		
1) wyjaśnia główne prądy ideowe epoki; 2) rozpoznaje dokonania twórców renesansowych w dziedzinie kultury; 3) charakteryzuje sztukę renesansową.	spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto: 1) charakteryzuje, czym różnił się renesans XV i XVI wieku od wcześniejszych „renesansów” z epoki średniowiecznej <i>christianitas</i> ; 2) analizuje oraz interpretuje teksty obrazujące myśl filozoficzną i polityczną doby renesansu.	dział XV (pr) – dodano punkt w brzmieniu: „charakteryzuje, czym różnił się renesans XV i XVI wieku od wcześniejszych „renesansów” z epoki średniowiecznej <i>christianitas</i> ”; zmiana ma na celu umieszczenie słowa „renesans” w historycznej perspektywie porównawczej;
XVI. Reformacja i jej skutki. Uczeń:		
1) wyjaśnia religijne, polityczne, gospodarcze, społeczne, kulturowe uwarunkowania i następstwa re- formacji, opisując jej główne nurty i postaci; 2) wyjaśnia rolę soboru trydenckiego i opisuje różne aspekty reformy Kościoła katolickiego; 3) opisuje mapę polityczną i wyznaniową Europy w XVI wieku i miejsce Rzeczypospolitej na niej.	spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto: 1) porównuje najważniejsze wyznania protestanckie; 2) charakteryzuje sformułowaną w kręgu protestanckim zasadę <i>cuius regio eius religio</i> oraz jej konsekwencje dla sytuacji wyznaniowej państw europejskich; 3) przedstawia i ocenia reformę katolicką oraz kontr- reformacyjne działania Kościoła katolickiego, ze szczególnym uwzględnieniem roli jezuitów; 4) wyjaśnia wpływ reformacji i kontrreformacji na kulturę; 5) charakteryzuje najważniejsze wojny religijne.	dział XVI (pp) – nadano następujące brzmienie punktowi: „opisuje mapę polityczną i wyznaniową Europy w XVI wieku i miejsce Rzeczypospolitej na niej”; zmiana polega na dodaniu wymogu znajomości specyfiki sytuacji Polski w pejzażu religijnym Europy XVI wieku; dział XVI (pr): a) dodano punkt w brzmieniu: „charakteryzuje sformułowaną w kręgu protestanckim zasadę <i>cuius regio eius religio</i> oraz jej konsekwencje dla sytuacji wyznaniowej państw europejskich”, b) nadano następujące brzmienie punktowi: „przedstawia i ocenia reformę katolicką oraz kontrreformacyjne działania Kościoła katolickiego ze szczególnym uwzględnieniem roli jezuitów” – w celu uwypuklenia istotnych zmian nie tylko religijnych, ale i

		kulturowych dokonujących się w epoce reformacji i kontrreformacji;
XVII. Europa w XVI i XVII wieku. Uczeń:		
1) przedstawia drogę do nowego modelu monarchii europejskich w epoce nowożytnej, z uwzględnieniem charakterystyki i oceny absolutyzmu francuskiego; 2) charakteryzuje konflikty polityczne w Europie, z uwzględnieniem ekspansji tureckiej i charakteru wojny trzydziestoletniej; 3) porównuje ewolucję ustroju Francji i Anglii w XVII wieku; 4) opisuje przemiany w kulturze europejskiej w XVII wieku.	spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto: 1) opisuje proces kształtowania się państwa moskiewskiego/rosyjskiego w XVI i XVII wieku; 2) charakteryzuje przemiany kapitalistyczne w życiu gospodarczym Europy Zachodniej XVI i XVII wieku; 3) wyjaśnia rolę zmian klimatycznych („mała epoka lodowcowa”) dla procesów gospodarczych w Europie; 4) charakteryzuje sztukę barokową.	dział XVII (pp) – przeniesiono z (pr) punkt: „porównuje ewolucję ustroju Francji i Anglii w XVII wieku”; proponowana zmiana nadaje bardziej syntetyczny charakter omawianiu zjawiska absolutyzmu w zachodniej Europie; dział XVII (pr) – dodano punkt w brzmieniu: „wyjaśnia rolę zmian klimatycznych („mała epoka lodowcowa”) dla procesów gospodarczych w Europie”; zmiana uwzględnia postęp wiedzy historycznej w zakresie wpływu zmian klimatycznych w XVII wieku („mała epoka lodowcowa”) na życie gospodarcze i społeczne;
XVIII. Państwo polsko-litewskie w czasach ostatnich Jagiellonów. Uczeń:		

<p>1) opisuje zmiany terytorialne państwa polsko-litewskiego i charakteryzuje jego stosunki z sąsiadami w XVI wieku;</p> <p>2) wyjaśnia funkcjonowanie najważniejszych instytucji życia politycznego w XVI-wiecznej Polsce i ocenia funkcjonowanie demokracji szlacheckiej;</p> <p>3) omawia polską specyfikę w zakresie rozwiązań ustrojowych, struktury społecznej i modelu życia gospodarczego (gospodarka folwarczno-pańszczyźniana) na tle europejskim;</p> <p>4) przedstawia sytuację wyznaniową na ziemiach państwa polsko-litewskiego w XVI wieku na tle wojen religijnych trwających na skutek reformacji na Zachodzie.</p>	<p>spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto:</p> <p>1) ocenia rozwiązanie problemu państw zakonnych w Prusach i Inflantach;</p> <p>2) wyjaśnia, czym były realizowane przez Moskwę koncepcje: program „zbierania ziem ruskich” i koncepcja „Trzeciego Rzymu” w kontekście obecności Rzeczypospolitej na ziemiach litewsko-ruskich;</p> <p>3) charakteryzuje ruch egzekucyjny szlachty (wskazując przedstawicieli) i ocenia jego znaczenie dla rozwoju parlamentaryzmu w państwie polsko-litewskim;</p> <p>4) charakteryzuje stosunki wewnętrzne w Koronie i na Litwie, uwzględniając rozwarstwienie stanu szlacheckiego;</p> <p>5) charakteryzuje główne nurty reformacji w państwie polsko-litewskim;</p> <p>6) ocenia sytuację gospodarczą państwa ostatnich Jagiellonów.</p>	<p>dział XVIII (pp) – nadano następujące brzmienie punktowi: „przedstawia sytuację wyznaniową na ziemiach państwa polsko-litewskiego w XVI wieku na tle wojen religijnych trwających na skutek reformacji na Zachodzie”; zmiana pozwala w sposób syntetyczny uchwycić specyfikę Polski na tle toczących się w Europie konfliktów religijnych;</p> <p>dział XVIII (pr) – dodano punkt w brzmieniu: „wyjaśnia, czym były realizowane przez Moskwę koncepcje: program „zbierania ziem ruskich” i koncepcja „Trzeciego Rzymu” w kontekście obecności Rzeczypospolitej na ziemiach litewsko-ruskich”; zmiana pozwala zaakcentować wpisany w kulturę polityczną naszego sąsiada konflikt polityczny i militarny z Rzeczpospolitą;</p>
<p>XIX. Powstanie Rzeczypospolitej Obojga Narodów. Uczeń:</p>		
<p>1) wyjaśnia przyczyny, okoliczności i następstwa zawarcia unii realnej między Koroną a Litwą;</p> <p>2) charakteryzuje ustrój Rzeczypospolitej Obojga Narodów w świetle postanowień unii lubelskiej;</p> <p>3) opisuje strukturę terytorialną i ludnościową Rzeczypospolitej Obojga Narodów;</p> <p>4) wyjaśnia prawne i kulturowe podstawy tolerancji religijnej na ziemiach Rzeczypospolitej Obojga Narodów w XVI wieku.</p>	<p>spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto:</p> <p>1) ocenia kulturową rolę Polski w przeniesieniu wzorców cywilizacji zachodniej na obszary ruskie i litewskie;</p> <p>2) charakteryzuje działania kontrreformacyjne ze strony Kościoła katolickiego i władz państwowych.</p>	
<p>XX. Pierwsze wolne elekcje i ich następstwa. Uczeń:</p>		

<p>1) opisuje okoliczności, zasady, przebieg i następstwa pierwszych wolnych elekcji, z uwzględnieniem artykułów henrykowskich i <i>pacta conventa</i>;</p> <p>2) charakteryzuje działania Stefana Batorego w zakresie polityki wewnętrznej i zagranicznej;</p> <p>3) zestawia najważniejsze wydarzenia z dziejów państwa polsko-litewskiego w XVI wieku z wydarzeniami europejskimi.</p>	<p>spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto:</p> <p>1) ocenia polityczną rolę wybitnych postaci okresu pierwszych wolnych elekcji;</p> <p>2) charakteryzuje sytuację wewnętrzną i międzynarodową Rzeczypospolitej na początku panowania Zygmunta III Wazy.</p>	<p>dział XX (pp) – punkt pierwszy uzupełniono nadając mu brzmienie: „opisuje okoliczności, zasady, przebieg i następstwa pierwszych wolnych elekcji, z uwzględnieniem artykułów henrykowskich i <i>pacta conventa</i>”;</p>
<p>XXI. Renesans w Polsce. Uczeń:</p>		
<p>1) charakteryzuje i ocenia kulturowe korzenie oraz dorobek polskiej myśli politycznej doby renesansu;</p> <p>2) rozpoznaje dokonania twórców polskiego odrodzenia w dziedzinie kultury (z uwzględnieniem kultury politycznej odwołującej się do Arystotelesa i Cycerona).</p>	<p>spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto:</p> <p>1) analizuje i interpretuje fragmenty dzieł pisarzy politycznych polskiego odrodzenia;</p> <p>2) ocenia wpływ reformacji i kontrreformacji na rozwój kultury w Rzeczypospolitej Obojga Narodów;</p> <p>3) charakteryzuje związki renesansu polskiego z europejskim.</p>	<p>dział XXI (pp) – nadano następujące brzmienie punktom:</p> <p>a) „charakteryzuje i ocenia kulturowe korzenie oraz dorobek polskiej myśli politycznej doby renesansu”,</p> <p>b) „rozpoznaje dokonania twórców polskiego odrodzenia w dziedzinie kultury (z uwzględnieniem kultury politycznej odwołującej się do Arystotelesa i Cycerona)”</p> <p>– uzupełniając je o kulturowe korzenie renesansu w Polsce;</p>
<p>XXII. Polityka wewnętrzna i zagraniczna Rzeczypospolitej Obojga Narodów w XVII wieku. Uczeń:</p>		
<p>1) omawia konflikty wewnętrzne i zewnętrzne Rzeczy- pospolitej Obojga Narodów w okresie panowania Wazów;</p> <p>2) opisuje sytuację wewnętrzną i położenie między- narodowe Rzeczypospolitej Obojga Narodów w latach 1669–1696;</p> <p>3) ocenia znaczenie bitwy pod Wiedniem dla losów Rzeczypospolitej Obojga Narodów i Europy;</p> <p>4) charakteryzuje zmiany granic Rzeczypospolitej Obojga Narodów w XVII wieku;</p> <p>5) zestawia najważniejsze wydarzenia z dziejów Rzeczypospolitej Obojga Narodów i Europy i świata w XVII wieku.</p>	<p>spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto:</p> <p>1) przedstawia przebieg wojen toczonych przez Rzeczpospolitą Obojga Narodów w XVII wieku, z uwzględnieniem roli wybitnych dowódców i polityków, w tym: Stanisława Żółkiewskiego, Jana Karola Chodkiewicza, Stefana Czarnieckiego i Jana III Sobieskiego;</p> <p>2) wyjaśnia, jakie znaczenie miały zanik perspektyw na objęcie władzy w Moskwie przez królewicza Władysława i utrata lenna pruskiego w 1657 roku;</p> <p>3) wyjaśnia okoliczności powstania i treść idei „przedmurza chrześcijaństwa”.</p>	<p>dział XXII (pr) – dodano dwa punkty w brzmieniu:</p> <p>a) „wyjaśnia, jakie znaczenie miał zanik perspektyw na objęcie władzy w Moskwie przez królewicza Władysława i utraty lenna pruskiego w 1657 roku”,</p> <p>b) „wyjaśnia okoliczności powstania i treść idei „przedmurza chrześcijaństwa”</p> <p>– które są koniecznym uzupełnieniem wiedzy o przełomowych wydarzeniach – nie tylko dla siedemnastowiecznej Rzeczypospolitej, ale rzutujących na całe przyszłe dzieje Polski i Europy Środkowej;</p>
<p>XXIII. Ustrój, społeczeństwo i kultura Rzeczypospolitej Obojga Narodów w XVII wieku. Uczeń:</p>		

<ol style="list-style-type: none"> 1) opisuje proces oligarchizacji życia politycznego Rzeczypospolitej Obojga Narodów, uwzględniając wpływy obce, liberum veto i rokosze; 2) wyjaśnia przyczyny kryzysów wewnętrznych oraz załamania gospodarczego Rzeczypospolitej Obojga Narodów w XVII wieku; 3) ocenia polską specyfikę w zakresie rozwiązań ustrojowych, struktury społecznej i modelu życia gospodarczego na tle europejskim w XVII wieku; 4) rozpoznaje dokonania twórców epoki baroku powstałe na terytorium Rzeczypospolitej Obojga Narodów; 5) charakteryzuje atrakcyjność kulturową Rzeczypospolitej dla ościennych narodów w XVII wieku. 	<p>spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) charakteryzuje udział poszczególnych stanów w życiu gospodarczym Rzeczypospolitej Obojga Narodów; 2) opisuje i ocenia projekty wzmocnienia władzy królewskiej w Rzeczypospolitej Obojga Narodów, w tym Piotra Skargi i Jana Kazimierza; 3) charakteryzuje cechy sztuki barokowej i opisuje sarmatyzm jako ideologię i styl życia szlachty w Rzeczypospolitej Obojga Narodów. 	<p>dział XXIII (pp) – dodano punkt w brzmieniu: „charakteryzuje atrakcyjność kulturową Rzeczypospolitej dla ościennych narodów w XVII wieku”, co jest koniecznym uzupełnieniem zagadnienia nie dość obecnego w dotychczasowej podstawie programowej historii w zakresie podstawowym;</p>
<p>XXIV. Europa w dobie oświecenia. Uczeń:</p>		
<ol style="list-style-type: none"> 1) charakteryzuje postęp techniczny i przemiany kapitalistyczne w Europie Zachodniej; 2) wyjaśnia główne idee oświecenia i rozpoznaje dokonania epoki w dziedzinie kultury; 3) wyjaśnia związek między „wiekiem światła” a rozwojem tajnych stowarzyszeń (masoneria, iluminaci, różokrzyżowcy); 4) charakteryzuje absolutyzm oświecony na przykładach państw sąsiadujących z Rzeczpospolitą Obojga Narodów; 5) charakteryzuje proces modernizacji Rosji w XVIII wieku i rosyjską ideę imperium. 	<p>spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) opisuje rozwój parlamentaryzmu i rewolucję przemysłową w Anglii; 2) analizuje i interpretuje fragmenty tekstów myślicieli oświeceniowych; 3) charakteryzuje sztukę klasycystyczną; 4) charakteryzuje najważniejsze konflikty polityczne w Europie i na świecie w XVIII wieku. 	<p>dział XXIV (pp) – dodano punkt: „wyjaśnia związek między „wiekiem światła” a rozwojem tajnych stowarzyszeń (masoneria, iluminaci, różokrzyżowcy)”; jest to konieczne uzupełnienie dotyczące kwestii bardzo istotnej zarówno dla historii politycznej jak i kulturowej wieku oświecenia;</p>
<p>XXV. Rewolucje XVIII wieku. Uczeń:</p>		

<ol style="list-style-type: none"> 1) wyjaśnia genezę i charakteryzuje następstwa amerykańskiej wojny o niepodległość; 2) charakteryzuje ustrój Stanów Zjednoczonych Ameryki w świetle założeń konstytucji amerykańskiej; 3) wyjaśnia przyczyny i opisuje skutki rewolucji francuskiej (ze szczególnym uwzględnieniem rewolucyjnego programu stworzenia „nowej Francji” i „nowych Francuzów”); 4) ocenia znaczenie amerykańskiej wojny o niepodległość i rewolucji francuskiej z perspektywy politycznej, gospodarczej i społecznej; 5) przedstawia wkład Polaków w walkę o niepodległość Stanów Zjednoczonych Ameryki. 	<p>spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) ocenia rolę przywódców amerykańskiej wojny o niepodległość i rewolucji francuskiej; 2) przedstawia etapy rewolucji francuskiej wiodące do jej radykalizacji; 3) charakteryzuje istotę i skutki rewolucyjnego hasła „wolność, równość, braterstwo albo śmierć” (z uwzględnieniem przyczyn i przebiegu wojny w Wandeii). 	<p>dział XXV (pp) – nadano następujące brzmienie punktom:</p> <ol style="list-style-type: none"> a) „wyjaśnia przyczyny i opisuje skutki rewolucji francuskiej (ze szczególnym uwzględnieniem rewolucyjnego programu stworzenia „nowej Francji” i „nowych Francuzów”); nowa redakcja polega na uściśleniu, które pozwala lepiej naświetlić skalę rewolucyjnego przewrotu we Francji, b) „ocenia znaczenie amerykańskiej wojny o niepodległość i rewolucji francuskiej z perspektywy politycznej, gospodarczej i społecznej”; <p>dział XXV (pr):</p> <ol style="list-style-type: none"> a) zmieniono punkt pierwszy nadając mu brzmienie: „ocenia rolę przywódców amerykańskiej wojny o niepodległość i rewolucji francuskiej”, b) nadano nowe brzmienie punktowi: „przedstawia etapy rewolucji francuskiej wiodące do jej radykalizacji”, w celu uściślenia wymogu dotyczącego konieczności znajomości logiki procesu rewolucyjnego, c) dodano punkt w brzmieniu: „charakteryzuje istotę i skutki rewolucyjnego hasła „wolność, równość, braterstwo albo śmierć” (z uwzględnieniem przyczyn i przebiegu wojny w Wandeii)”, który uzupełnia istotną kwestię dotyczącą pierwszego ludobójstwa w dziejach nowożytnej Europy;
<p>XXVI. Rzeczpospolita w XVIII wieku (od czasów saskich do Konstytucji 3 maja). Uczeń:</p>		
<ol style="list-style-type: none"> 1) opisuje i ocenia sytuację wewnętrzną oraz między- narodową Rzeczypospolitej w czasach saskich; 2) charakteryzuje politykę Rosji, Prus i Austrii wobec Rzeczypospolitej, wskazując przejawy osłabienia suwerenności państwa polskiego; 3) przedstawia reformy z pierwszych lat panowania Stanisława Augusta; 4) wyjaśnia przyczyny i przedstawia zasięg terytorialny pierwszego rozbioru Rzeczypospolitej; 5) wyjaśnia okoliczności zwołania Sejmu Wielkiego i przedstawia jego reformy, ze szczególnym uwzględnieniem postanowień Konstytucji 3 maja i Zaręczenia Wzajemnego Obojga 	<p>spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) charakteryzuje i ocenia projekty naprawy Rzeczy- pospolitej w I połowie XVIII wieku, w tym Stani- sława Leszczyńskiego i Stanisława Konarskiego; 2) ocenia znaczenie polsko-saskiej unii personalnej i rolę panujących; 3) wyjaśnia znaczenie konfederacji barskiej; 4) charakteryzuje położenie międzynarodowe i sytuację wewnętrzną Rzeczypospolitej po pierwszym rozbiorze; 5) porównuje polskie rozwiązania konstytucyjne z amerykańskimi i francuskimi. 	<p>dział XXVI (pp) – nadano następujące brzmienie punktowi: „wyjaśnia okoliczności zwołania Sejmu Wielkiego i przedstawia jego reformy, ze szczególnym uwzględnieniem postanowień Konstytucji 3 maja i Zaręczenia Wzajemnego Obojga Narodów”, które uściśla sposób ułożenia relacji polsko-litewskich po uchwaleniu Ustawy Rządowej;</p>

Narodów.		
XXVII. Upadek Rzeczypospolitej (wojna z Rosją i powstanie kościuszkowskie). Uczeń:		
<p>1) wyjaśnia wpływ konfederacji targowickiej na wybuch wojny z Rosją; charakteryzuje postawę pruskiego „sojusznika” Polski w 1792 roku;</p> <p>2) charakteryzuje przebieg powstania kościuszkowskiego, z uwzględnieniem roli jego przywódców;</p> <p>3) opisuje zasięg terytorialny drugiego i trzeciego rozbioru Rzeczypospolitej;</p> <p>4) przedstawia przyczyny upadku Rzeczypospolitej w XVIII wieku;</p> <p>5) charakteryzuje skutki zniszczenia Rzeczypospolitej dla kultury politycznej europejskiej oraz dla między- narodowego ładu politycznego i gospodarczego w Europie;</p> <p>6) zestawia najważniejsze wydarzenia z dziejów Rzeczypospolitej w XVIII wieku z wydarzeniami w Europie i na świecie.</p>	<p>spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto:</p> <p>1) rozpoznaje różnice między reformą Rzeczypospolitej pod koniec XVIII wieku a sposobem modernizacji przyjętym przez rewolucję francuską;</p> <p>2) przedstawia przebieg wojny w obronie Konstytucji 3 maja, z uwzględnieniem roli dowódców;</p> <p>3) ocenia rolę Tadeusza Kościuszki w walce o zachowanie niepodległości Polski oraz jako bohatera walki „za naszą i waszą wolność”;</p> <p>4) porównuje politykę państw zaborczych na zagarniętych ziemiach Rzeczypospolitej;</p> <p>5) charakteryzuje wewnętrzne i zewnętrzne przyczyny upadku Rzeczypospolitej w XVIII wieku;</p> <p>6) charakteryzuje stosunek europejskich elit oświeceniowych do rozbiorów Polski na przykładzie Woltera oraz I. Kanta.</p>	<p>dział XXVII (pp) – nadano następujące brzmienie punktowi: „wyjaśnia wpływ konfederacji targowickiej na wybuch wojny z Rosją; charakteryzuje postawę pruskiego „sojusznika” Polski w 1792 roku”, które uściśla tło polityczne wojny 1792 roku;</p> <p>dział XXVII (pr) – dodano dwa punkty w brzmieniu:</p> <p>a) „rozpoznaje różnice między reformą Rzeczypospolitej pod koniec XVIII wieku, a sposobem modernizacji przyjętym przez rewolucję francuską”,</p> <p>b) „charakteryzuje stosunek europejskich elit oświeceniowych do rozbiorów Polski na przykładzie Woltera oraz I. Kanta” – które pozwalają na ukazanie pełniejszego obrazu międzynarodowego kontekstu rozbiorów Polski,</p> <p>c) zmieniono punkt dotyczący Tadeusza Kościuszki nadając mu brzmienie „ocenia rolę Tadeusza Kościuszki w walce o zachowanie niepodległości Polski oraz jako bohatera walki „za naszą i waszą wolność”;</p>
XXVIII. Kultura doby oświecenia w Rzeczypospolitej. Uczeń:		
<p>1) rozpoznaje dokonania przedstawicieli polskiego oświecenia w dziedzinie kultury;</p> <p>2) rozpoznaje i charakteryzuje najważniejsze zabytki architektury i sztuki doby oświecenia w Rzeczypospolitej;</p> <p>3) omawia rolę instytucji oświeceniowych (Komisja Edukacji Narodowej, Biblioteka Załuskich, teatr, czasopiśmiennictwo).</p>	<p>spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto:</p> <p>1) wyjaśnia specyfikę oświecenia polskiego na tle europejskim;</p> <p>2) omawia i ocenia dorobek piśmiennictwa oświeceniowego w służbie Rzeczypospolitej (Hugo Kołłątaja, Stanisława Staszica);</p> <p>3) omawia rolę Stanisława Augusta jako mecenasa sztuki.</p>	<p>dział XXVIII (pp) – doprecyzowano treść punktu drugiego nadając mu brzmienie „rozpoznaje i charakteryzuje najważniejsze zabytki architektury i sztuki doby oświecenia w Rzeczypospolitej”;</p> <p>dział XXVIII (pr) – dodano punkt w brzmieniu: „wyjaśnia specyfikę oświecenia polskiego na tle europejskim”; jest to konieczne uzupełnienie pozwalające uściślić perspektywę porównawczą kulturowej historii XVIII wieku;</p>
XXIX. Epoka napoleońska. Uczeń:		

<ol style="list-style-type: none"> 1) charakteryzuje walkę Francji o dominację w Europie; 2) przedstawia sukcesy i porażki wewnętrznej polityki Napoleona; 3) przedstawia przykłady zaangażowania się Polaków po stronie Napoleona, z uwzględnieniem Legionów Polskich we Włoszech; 4) charakteryzuje genezę, ustrój i dzieje Księstwa Warszawskiego; 5) ocenia znaczenie epoki napoleońskiej dla losów Francji i Europy. 	<p>spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) wyjaśnia istotę systemu napoleońskiego w Europie; 2) przedstawia przebieg wojny 1809 roku na ziemiach polskich; 3) ocenia postać księcia Józefa Poniatowskiego; 4) ocenia stosunek Napoleona do sprawy polskiej. 	<p>dział XXIX (pr) – dodano punkt w brzmieniu: „wyjaśnia istotę systemu napoleońskiego w Europie”; wymóg jest rozszerzeniem spektrum porównawczego dla uczniów na poziomie rozszerzonym;</p>
<p>XXX. Europa i świat po kongresie wiedeńskim. Uczeń:</p>		
<ol style="list-style-type: none"> 1) przedstawia decyzje kongresu wiedeńskiego w odniesieniu do Europy i świata, z uwzględnieniem podziału ziem polskich; 2) opisuje funkcjonowanie systemu wiedeńskiego i charakteryzuje próby jego podważenia; 3) przedstawia przebieg rewolucji przemysłowej w Europie i Stanach Zjednoczonych Ameryki oraz wskazuje jej najważniejsze konsekwencje społeczno-gospodarcze; 4) omawia najważniejsze prądy kulturowe oraz nurty ideowe w I połowie XIX wieku, uwzględniając ich przedstawicieli; 5) wyjaśnia genezę i skutki Wiosny Ludów; 6) charakteryzuje wojnę krymską i jej następstwa. 	<p>spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) ocenia rolę Świętego Przymierza; 2) charakteryzuje ruchy społeczne i niepodległościowe w I połowie XIX wieku; 3) charakteryzuje proces powstawania niepodległych państw w Ameryce Łacińskiej; 4) wyjaśnia założenia doktryny Monroego; 5) charakteryzuje przebieg Wiosny Ludów w Europie. 	
<p>XXXI. Ziemie polskie i ich mieszkańcy w latach 1815–1848. Uczeń:</p>		

<ol style="list-style-type: none"> 1) charakteryzuje sytuację polityczną, społeczno-gospodarczą i kulturową Królestwa Polskiego, ziem zabranych, zaboru pruskiego i austriackiego; 2) wyjaśnia genezę powstania listopadowego i opisuje jego następstwa; 3) opisuje działania władz powstańczych, charakter toczonych walk oraz międzynarodową reakcję na powstanie; 4) wyjaśnia okoliczności wybuchu powstania krakowskiego i opisuje jego skutki, z uwzględnieniem tzw. rabacji galicyjskiej; 5) opisuje następstwa Wiosny Ludów na ziemiach polskich i przedstawia udział Polaków w Wiośnie Ludów w Europie; 6) charakteryzuje różnice między klasycyzmem i romantyzmem; 7) rozpoznaje i charakteryzuje dorobek kultury polskiej w I połowie XIX wieku, ze szczególnym uwzględnieniem romantycznego mesjanizmu. 	<p>spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) charakteryzuje ruch spiskowy na ziemiach polskich; 2) prezentuje oceny polskiej historiografii dotyczące powstania listopadowego i roli jego przywódców; 3) wyjaśnia przyczyny i charakter przemian społecznych i gospodarczych na ziemiach polskich w I połowie XIX wieku; 4) porównuje programy głównych obozów Wielkiej Emigracji, rozpoznając ich przedstawicieli; 5) charakteryzuje znaczenie hasła walki „W imię Boga za naszą i waszą wolność” i jego realny wpływ na realizację polskich aspiracji niepodległościowych. 	<p>dział XXXI (pp):</p> <p>a) dodano wymóg dotyczący charakterystyki różnic między klasycyzmem a romantyzmem, który jest obecnie przewidziany dla rozszerzonego poziomu nauczania,</p> <p>b) nadano następujące brzmienie punktowi: „rozpoznaje i charakteryzuje dorobek kultury polskiej w I połowie XIX wieku, ze szczególnym uwzględnieniem romantycznego mesjanizmu”, które uściśla poruszane zagadnienie, akcentując prymarne znaczenie mesjanistycznego romantyzmu dla polskiej kultury w XIX wieku;</p> <p>dział XXXI (pr) – dodano punkt: „charakteryzuje znaczenie hasła walki „W imię Boga za naszą i waszą wolność” i jego realny wpływ na realizację polskich aspiracji niepodległościowych; jest to uzupełnienie pozwalające na przedstawienie właściwego kontekstu historycznego tego pojęcia;</p>
<p>XXXII. Powstanie styczniowe i jego następstwa. Uczeń:</p>		
<ol style="list-style-type: none"> 1) wyjaśnia genezę powstania styczniowego i opisuje jego następstwa; 2) opisuje działania władz powstańczych, charakter toczonych walk oraz międzynarodową reakcję na powstanie (postawa Francji i Prus); 3) charakteryzuje organizację polskiego państwa podziemnego w okresie powstania styczniowego oraz rolę jego przywódców, ze szczególnym uwzględnieniem osoby i programu Romualda Traugutta; 4) przedstawia problem uwłaszczenia chłopów w zaborze rosyjskim oraz porównuje go z procesem uwłaszczeniowym w pozostałych zaborach. 	<p>spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) ocenia znaczenie powstania styczniowego dla kształtowania się nowoczesnego narodu polskiego; 2) opisuje przykłady działalności Polaków w czasie zesłania na Syberii. 	<p>dział XXXII (pp) – nadano następujące brzmienie punktowi:</p> <p>a) „opisuje działania władz powstańczych, charakter toczonych walk oraz międzynarodową reakcję na powstanie (postawa Francji i Prus)”,</p> <p>b) „charakteryzuje organizację polskiego państwa podziemnego w okresie powstania styczniowego oraz rolę jego przywódców, ze szczególnym uwzględnieniem osoby i programu Romualda Traugutta”</p> <p>– wprowadzone uzupełnienia mają charakter uściślający ważne aspekty powstania styczniowego;</p>
<p>XXXIII. Europa i świat w II połowie XIX i na początku XX wieku. Uczeń:</p>		

<p>1) porównuje procesy zjednoczeniowe Włoch i Niemiec w XIX wieku;</p> <p>2) wyjaśnia przyczyny i skutki wojny secesyjnej w Stanach Zjednoczonych Ameryki;</p> <p>3) omawia przyczyny, zasięg i następstwa ekspansji kolonialnej państw europejskich, Stanów Zjednoczonych Ameryki i Japonii.</p>	<p>spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto:</p> <p>1) charakteryzuje podział polityczny świata u schyłku XIX wieku;</p> <p>2) przedstawia reformy wewnętrzne w państwach zaborczych w II połowie XIX i na początku XX wieku;</p> <p>3) charakteryzuje proces modernizacji Japonii.</p>	
<p>XXXIV. Przemiany gospodarcze i społeczne. Nowe prądy ideowe. Uczeń:</p>		
<p>1) przedstawia przemiany gospodarcze w Europie i na świecie, wymienia najważniejsze odkrycia naukowe i dokonania techniczne; charakteryzuje procesy migracyjne;</p> <p>2) charakteryzuje nowe prądy ideowe (nacjonalizm, socjalizm, ruch chrześcijańsko-społeczny) i kulturowe, emancypację kobiet, przemiany obyczajowe i początki kultury masowej;</p> <p>3) charakteryzuje kulturowe i polityczne skutki laicyzacji („wojny kulturowe”);</p> <p>4) wyjaśnia procesy demokratyzacji ustrojów państw Europy Zachodniej;</p> <p>5) charakteryzuje różne formy zorganizowanej działalności robotników.</p>	<p>spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto:</p> <p>1) rozpoznaje wybitnych teoretyków i działaczy nowych ideologii; opisuje ich dokonania;</p> <p>2) wyjaśnia związki ideologii z ruchami narodowowyzwoleńczymi i zjednoczeniowymi, z działalnością partii politycznych oraz związków zawodowych;</p> <p>3) charakteryzuje odrodzenie się idei sportu olimpijskiego.</p>	<p>dział XXXIV (pp):</p> <p>a) nadano następujące brzmienie punktowi: „charakteryzuje nowe prądy ideowe (nacjonalizm, socjalizm, ruch chrześcijańsko-społeczny) i kulturowe, emancypację kobiet, przemiany obyczajowe i początki kultury masowej”;</p> <p>uzupełnienie ma charakter uściślający,</p> <p>b) dodano punkt w brzmieniu: „charakteryzuje kulturowe i polityczne skutki laicyzacji („wojny kulturowe”)”; uzupełnienie dotyczy kwestii fundamentalnie ważnej dla poznania procesów kulturowych i politycznych w Europie na przełomie XIX i XX wieku, a dotychczas pomijane w treściach edukacyjnych;</p>
<p>XXXV. Ziemie polskie pod zaborami w II połowie XIX i na początku XX wieku. Uczeń:</p>		

<ol style="list-style-type: none"> 1) wyjaśnia cele i porównuje metody polityki zaborców wobec mieszkańców ziem dawnej Rzeczy- pospolitej (w tym ziem zabranych) – rusyfikacja, germanizacja, autonomia galicyjska; 2) porównuje zmiany zachodzące w sytuacji społeczno- gospodarczej w trzech zaborach; 3) charakteryzuje postawy społeczeństwa polskiego w stosunku do zaborców; 4) charakteryzuje proces formowania się nowoczesnej świadomości narodowej Polaków i innych grup na- rodowych zamieszkujących tereny dawnej Rzeczy- pospolitej; dostrzega kluczowe znaczenie utrzymania i przekazywania polskiego kodu kulturowego (wiara, język) dla podtrzymania świadomości narodowej; 5) przedstawia przejawy atrakcyjności kulturowej polskość dla obcokrajowców (podaje przykłady twórczej aktywności spolonizowanych cudzoziemców); 6) rozpoznaje przejawy budzenia się polskość na Górnym Śląsku, Warmii i Mazurach oraz cofania się polskość wraz z ustępowaniem cywilizacji łacińskiej na „ziemiach zabranych”; 7) przedstawia genezę nowoczesnych ruchów politycznych (socjalizm, ruch ludowy, ruch narodowy), z uwzględnieniem ich przedstawicieli, w tym: Wincentego Witosa, Ignacego Daszyńskiego, Romana Dmowskiego, Józefa Piłsudskiego i Wojciecha Korfańtego; 8) wyjaśnia genezę, charakter i skutki rewolucji w latach 1905–1907 w Królestwie Polskim. 	<p>spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) charakteryzuje rozwój przemysłowy ziem polskich, z uwzględnieniem dokończenia procesów uwłaszczeniowych oraz urbanizacji; 2) charakteryzuje nowe klasy i warstwy społeczne; 3) porównuje programy nowoczesnych ruchów politycznych; charakteryzuje dokonania najważniej- szych przedstawicieli tych ruchów; 4) porównuje przyczyny i przebieg rewolucji w latach 1905–1907 w Rosji i Królestwie Polskim; 5) przedstawia rezultaty wystąpień rewolucyjnych i ocenia ich znaczenie. 	<p>dział XXXV (pp):</p> <p>a) nadano następujące brzmienie punktom: „charakteryzuje proces formowania się nowoczesnej świadomości narodowej Polaków i innych grup narodowych zamieszkujących tereny dawnej Rzeczypospolitej; dostrzega kluczowe znaczenie utrzymania i przekazywania polskiego kodu kulturowego (wiara, język) dla podtrzymania świadomości narodowej”, oraz „rozpoznaje przejawy budzenia się polskość na Górnym Śląsku, Warmii i Mazurach oraz cofania się polskość wraz z ustępowaniem cywilizacji łacińskiej na „ziemiach zabranych””,</p> <p>b) dodano punkt w brzmieniu: „przedstawia przejawy atrakcyjności kulturowej polskość dla obcokrajowców (podaje przykłady twórczej aktywności spolonizowanych cudzoziemców)”</p> <p>– zmiany pozwalają na konieczne uściślenie długofalowych konsekwencji epoki rozbiorowej dla rozwoju polskiej kultury;</p> <p>dział XXXV (pr) – nadano następujące brzmienie punktowi: „charakteryzuje rozwój przemysłowy ziem polskich, z uwzględnieniem dokończenia procesów uwłaszczeniowych oraz urbanizacji”; zmiana ma charakter uściślający;</p>
---	--	---

XXXVI. Kultura i nauka polska w II połowie XIX i na początku XX wieku. Uczeń:		
<ol style="list-style-type: none"> 1) wyjaśnia specyfikę polskiego pozytywizmu oraz twórczości młodopolskiej; 2) rozpoznaje dorobek kultury polskiej doby pozytywizmu i Młodej Polski; 3) wskazuje przykłady najwybitniejszych dzieł tworzonych „ku pokrzepieniu serc”; 4) charakteryzuje przejawy ożywienia religijnego w społeczeństwie polskim (Gietrzwałd, Jasna Góra, Ostra Brama, społeczny katolicyzm) i jego znaczenie dla polskiego ruchu narodowego; 5) rozpoznaje najważniejszych ludzi nauki oraz omawia ich dokonania. 	<p>spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) charakteryzuje podstawy ideowe i program polskiego pozytywizmu; 2) charakteryzuje różne nurty w sztuce na przełomie XIX i XX wieku; 3) ocenia rolę kultury polskiej w dziele zachowania tożsamości narodowej przez Polaków w dobie rusyfikacji i germanizacji. 	<p>dział XXXVI (pp) – dodano punkt w brzmieniu: „charakteryzuje przejawy ożywienia religijnego w społeczeństwie polskim (Gietrzwałd, Jasna Góra, Ostra Brama, społeczny katolicyzm) i jego znaczenie dla polskiego ruchu narodowego”, który poszerzy wiedzę uczniów o wiadomości dotyczące społecznego i kulturowego oblicza ziem polskich u progu XX wieku;</p>
XXXVII. I wojna światowa. Uczeń:		
<ol style="list-style-type: none"> 1) wyjaśnia pośrednie i bezpośrednie przyczyny wybuchu wojny, z uwzględnieniem procesu powstawania dwóch przeciwstawnych systemów sojuszy; 2) opisuje charakter działań wojennych na różnych frontach; 3) wyjaśnia okoliczności przystąpienia Stanów Zjednoczonych Ameryki do wojny i ich rolę w konflikcie; 4) przedstawia przyczyny i skutki rewolucji lutowej i październikowej w Rosji; 5) wyjaśnia przyczyny klęski państw centralnych i Rosji. 	<p>spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) omawia najważniejsze konflikty polityczne i militarne poprzedzające I wojnę światową, ze szczególnym uwzględnieniem sytuacji na Bałkanach; 2) omawia strategiczne koncepcje prowadzenia wojny i ich realizację; 3) przedstawia przebieg działań wojennych na najważniejszych frontach, dostrzegając zależności między nimi; 4) charakteryzuje sytuację ludności cywilnej, z uwzględnieniem przykładów jej eksterminacji. 	
XXXVIII. Sprawa polska w przededniu i podczas I wojny światowej. Uczeń:		

<ol style="list-style-type: none"> 1) omawia stosunek państw zaborczych do sprawy polskiej w przededniu i po wybuchu wojny; 2) ma wiedzę o służbie setek tysięcy Polaków w armiach państw zaborczych jako konsekwencji braku własnego państwa; 3) przedstawia koncepcje polskich ugrupowań politycznych wobec nadciągającego konfliktu światowego; 4) analizuje umiędzynarodowienie sprawy polskiej (m.in. Akt 5 listopada, rola Stanów Zjednoczonych Ameryki i rewolucji rosyjskich, deklaracja z 3 czerwca 1918 roku); 5) charakteryzuje przykłady zaangażowania militarne- go Polaków podczas wojny, ze szczególnym uwzględnieniem losów Legionów. 	<p>spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) opisuje polskie przedsięwzięcia polityczne po stronie państw centralnych i Ententy; 2) przedstawia szlak bitewny żołnierzy polskich formacji wojskowych; 3) charakteryzuje przykłady politycznych działań państwowotwórczych i wymienia ich liderów; 4) ocenia skalę zniszczeń wojennych na ziemiach polskich; 5) opisuje tragizm losów Polaków wcielonych do armii zaborczych. 	<p>dział XXXVIII (pp) – przeniesiono z (pr) punkt: „ma wiedzę o służbie setek tysięcy Polaków w armiach państwa zaborczych jako konsekwencji braku własnego państwa”;</p> <p>dział XXXVIII (pr) – brzmienie punktu drugiego zostało ograniczone do treści „przedstawia szlak bitewny żołnierzy polskich formacji wojskowych”;</p>
<p>XXXIX. Europa i świat po I wojnie światowej. Uczeń:</p>		
<ol style="list-style-type: none"> 1) analizuje cywilizacyjne i kulturowe następstwa wojny; ocenia straty wojenne, wylicza społeczne i gospodarcze następstwa wojny; 2) przedstawia postanowienia traktatu wersalskiego; charakteryzuje słabe strony ładu wersalskiego; 3) charakteryzuje cele Ligi Narodów; 4) wyjaśnia znaczenie układów z Rapallo i Locarno dla ładu międzynarodowego; 5) charakteryzuje wielki kryzys gospodarczy; 6) rozpoznaje dorobek okresu międzywojennego w dziedzinie kultury i nauki. 	<p>spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) przedstawia postanowienia traktatów pokojowych podpisanych z sojusznikami Niemiec; 2) ocenia funkcjonowanie Ligi Narodów i skutki amerykańskiego izolacjonizmu; 3) wyjaśnia przyczyny wielkiego kryzysu gospodarczego i ocenia skuteczność metod jego zwalczania na świecie; 4) ocenia sytuację Niemiec w latach 20. (również w aspekcie zjawiska antypolonizmu panującego w Republice Weimarskiej); 5) charakteryzuje przemiany cywilizacyjne na świecie w okresie międzywojennym. 	<p>dział XXXIX (pr) – nadano następujące brzmienie punktowi: „ocenia sytuację Niemiec w latach 20. (również w aspekcie zjawiska antypolonizmu panującego w Republice Weimarskiej)”; zmiana ma na celu doprecyzowanie ważnego aspektu kultury politycznej Niemiec w latach 1919–1933;</p>
<p>XL. Narodziny i rozwój totalitaryzmów w okresie międzywojennym. Uczeń:</p>		

<ol style="list-style-type: none"> 1) wyjaśnia genezę państwa sowieckiego i charakteryzuje jego politykę wewnętrzną i zagraniczną w okresie międzywojennym; 2) wyjaśnia genezę faszyzmu i charakteryzuje faszystowskie Włochy; 3) charakteryzuje genezę i główne idee niemieckiego narodowego socjalizmu oraz drogę Hitlera do władzy w Niemczech; 4) charakteryzuje politykę wewnętrzną i zagraniczną III Rzeszy Niemieckiej w latach 30.; 5) porównuje funkcjonowanie aparatu terroru w ZSRS i III Rzeszy Niemieckiej; 6) ukazuje skalę wewnętrznych represji w ZSRS w latach 30. (w tym tzw. operację polską NKWD 1937–1938). 	<p>spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) wyjaśnia zjawisko totalitaryzmu; porównuje systemy totalitarne, charakteryzując ich imperialne cele; 2) wyjaśnia rolę ideologii oraz masowego terroru jako normalnego instrumentu rządzenia w systemach totalitarnych i zjawisko kultu jednostki; 3) wyjaśnia przyczyny i opisuje przejawy kryzysu demokracji parlamentarnej w okresie międzywojennym; 4) charakteryzuje państwa autorytarne w Europie i na świecie; wyjaśnia różnice między totalitaryzmem a autorytaryzmem. 	<p>dział XL (pp):</p> <p>a) nadano następujące brzmienie punktom: „charakteryzuje genezę i główne idee niemieckiego narodowego socjalizmu oraz drogę Hitlera do władzy w Niemczech”, „charakteryzuje politykę wewnętrzną i zagraniczną III Rzeszy Niemieckiej w latach 30.”, oraz „porównuje funkcjonowanie aparatu terroru w ZSRS i III Rzeszy Niemieckiej”,</p> <p>b) oraz przeniesiono z poziomu rozszerzonego punkt: „ukazuje skalę wewnętrznych represji w ZSRS w latach 30. (w tym tzw. operację polską NKWD 1937–1938)”; zmiana ma na celu uzupełnienie ważnego fragmentu wiedzy (mord na Polakach w latach 1937 – 1938), który musi być poznany na poziomie podstawowym;</p> <p>dział XL (pr) – nadano następujące brzmienie punktom:</p> <p>a) „wyjaśnia zjawisko totalitaryzmu; porównuje systemy totalitarne charakteryzując ich imperialne cele”,</p> <p>b) „wyjaśnia rolę ideologii oraz masowego terroru jako normalnego instrumentu rządzenia w systemach totalitarnych i zjawisko kultu jednostki”,</p> <p>c) „charakteryzuje państwa autorytarne w Europie i na świecie; wyjaśnia różnice między totalitaryzmem a autorytaryzmem” – uzupełniając je i doprecyzowując;</p>
<p>XLI. Walka o odrodzenie państwa polskiego po I wojnie światowej. Uczeń:</p>		

<ol style="list-style-type: none"> 1) analizuje proces formowania się centralnego ośrodka władzy państwowej (od deklaracji Rady Regencyjnej z 7 października 1918 roku do małej konstytucji z 1919 roku); 2) charakteryzuje genezę powstania wielkopolskiego 1918–1919 oraz jego znaczenie dla odrodzenia się państwa polskiego i obrony jego niepodległości w 1920 roku; 3) przedstawia postanowienia konferencji pokojowej w Paryżu dotyczące Polski; 4) charakteryzuje proces kształtowania się polskiej granicy z Niemcami, z uwzględnieniem powstania wielkopolskiego, powstań śląskich i plebiscytów; 5) charakteryzuje proces kształtowania się polskiej granicy wschodniej, ze szczególnym uwzględnieniem wojny polsko-bolszewickiej; 6) porównuje kształt terytorialny I i II Rzeczypospolitej. 	<p>spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) wyjaśnia wewnętrzne i międzynarodowe uwarunkowania odzyskania niepodległości przez Polskę; 2) wyjaśnia fenomen powstania wielkopolskiego 1918–1919 i ocenia jego znaczenie dla przebiegu walk o granice i niepodległość Polski; 3) opisuje genezę i przebieg wojny polsko-bolszewickiej oraz jej powiązanie z kwestią ukraińską i litewską; 4) ocenia z perspektywy polskiej i europejskiej polityczne oraz cywilizacyjne znaczenie bitwy warszawskiej; 5) charakteryzuje proces formowania się granic z Czechosłowacją i Litwą; 6) omawia sposoby upamiętnienia heroizmu Polaków na przykładzie Grobu Nieznanego Żołnierza, Cmentarza Obrońców Lwowa, Muzeum Powstań Śląskich, Muzeum Powstania Wielkopolskiego 1918–1919. 	<p>dział XLI (pp):</p> <p>a) zmieniono punkt pierwszy nadając mu brzmienie: „analizuje proces formowania się centralnego ośrodka władzy państwowej (od deklaracji Rady Regencyjnej z 7 października 1918 roku do „Małej Konstytucji” z 1919 roku),</p> <p>b) dodano (jako drugi punkt) wymóg dotyczący powstania wielkopolskiego 1918–1919 i jego znaczenia dla odrodzenia się państwa polskiego;</p> <p>dział XLI (pr) – dodano punkty w brzmieniu:</p> <p>a) „wyjaśnia fenomen powstania wielkopolskiego 1918–1919 i ocenia jego znaczenie dla przebiegu walk o granice i niepodległość Polski”,</p> <p>b) „omawia sposoby upamiętnienia heroizmu Polaków na przykładzie Grobu Nieznanego Żołnierza, Cmentarza Obrońców Lwowa, Muzeum Powstań Śląskich, Muzeum Powstania Wielkopolskiego 1918–1919”; który jest koniecznym uzupełnieniem wiedzy uczniów o sposobie upamiętnienia czynu niepodległościowego;</p>
<p>XLII. Dzieje polityczne II Rzeczypospolitej. Uczeń:</p>		
<ol style="list-style-type: none"> 1) charakteryzuje ustrój polityczny II Rzeczypospolitej na podstawie konstytucji marcowej z 1921 roku; 2) wyjaśnia przyczyny przewrotu majowego, charakteryzuje jego przebieg oraz ocenia skutki ustrojowe (nowela sierpniowa, konstytucja kwietniowa z 1935 roku); 3) ocenia wpływ Józefa Piłsudskiego, Romana Dmowskiego oraz innych polityków na powstanie i kształt II Rzeczypospolitej; porównuje ich wizje Polski; 4) charakteryzuje życie polityczne w Polsce w czasie rządów sanacyjnych; 5) zestawia najważniejsze wydarzenia z dziejów Polski, Europy i świata w okresie międzywojennym; 	<p>spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) porównuje ustrój i rzeczywistość polityczną w II Rzeczypospolitej przed przewrotem majowym i po nim; 2) charakteryzuje dynamikę zmian na polskiej scenie politycznej w okresie międzywojennym; 3) ocenia skuteczność polskiej polityki zagranicznej w okresie międzywojennym; 4) analizuje politykę wewnętrzną władz i postawy społeczeństwa II Rzeczypospolitej wobec zagrożenia wojennego wiosną i latem 1939 roku. 	<p>dział XLII (pp) – dodano punkt w brzmieniu: „wyjaśnia, na czym polegało znaczenie istnienia II Rzeczypospolitej dla stabilności ładu międzynarodowego w Europie”, który jest koniecznym uzupełnieniem;</p> <p>dział XLII (pr) – nadano następujące brzmienie punktowi: „analizuje politykę wewnętrzną władz i postawy społeczeństwa II Rzeczypospolitej wobec zagrożenia wojennego wiosną i latem 1939 roku”, doprecyzowując konieczne tutaj ramy chronologiczne;</p>

6) wyjaśnia, na czym polegało znaczenie istnienia II Rzeczypospolitej dla stabilności ładu międzynarodowego w Europie.		
XLIII. Społeczeństwo i gospodarka II Rzeczypospolitej. Uczeń:		
1) charakteryzuje skalę i skutki wojennych zniszczeń, uwzględniając zaborowe „dziedzictwo”; 2) charakteryzuje strukturę społeczeństwa II Rzeczy- pospolitej, uwzględniając jego wielonarodowy, wielokulturowy i wieloreligijny charakter; 3) przedstawia i ocenia dokonania pierwszych lat od- budowy (m.in. reformy Władysława Grabskiego i unifikacja państwa); 4) omawia skutki światowego kryzysu gospodarczego na ziemiach polskich; 5) charakteryzuje i ocenia osiągnięcia gospodarcze II Rzeczypospolitej z lat 30. (m.in. reformy Eugeniusza Kwiatkowskiego, rozwój Gdyni, Centralny Okręg Przemysłowy).	spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto: 1) charakteryzuje przemiany społeczne i gospodarcze w II Rzeczypospolitej, z uwzględnieniem problemu reformy rolnej; 2) analizuje stosunki narodowościowe i religijne na obszarze II Rzeczypospolitej; 3) ocenia politykę gospodarczą i społeczną władz II Rzeczypospolitej; 4) dostrzega obecność Polonii poza granicami kraju, z uwzględnieniem roli Związku Polaków w Niemczech.	dział XLIII (pp) – nadano następujące brzmienie punktowi: „charakteryzuje i ocenia osiągnięcia gospodarcze II Rzeczypospolitej z lat 30. (m.in. reformy Eugeniusza Kwiatkowskiego, rozwój Gdyni, Centralny Okręg Przemysłowy)”; zmiana ma charakter doprecyzowujący;
XLIV. Kultura i nauka w okresie II Rzeczypospolitej. Uczeń:		
1) rozpoznaje osiągnięcia w dziedzinie kultury i nauki z okresu II Rzeczypospolitej oraz ich twórców; 2) charakteryzuje zróżnicowanie kulturowe II Rzeczypospolitej.	spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto: 1) opisuje proces upowszechniania oświaty w II Rzeczypospolitej; 2) ocenia dorobek II Rzeczypospolitej w dziedzinie kultury, nauki i sportu na tle europejskim; 3) charakteryzuje przejawy kultury masowej w Polsce międzywojennej.	
XLV. Świat na drodze do II wojny światowej. Uczeń:		

<ol style="list-style-type: none"> 1) przedstawia ideologiczne, polityczne i gospodarcze przyczyny wybuchu II wojny światowej; 2) wyjaśnia wpływ polityki hitlerowskich Niemiec oraz Związku Sowieckiego na rozbijanie systemu wersalskiego; 3) charakteryzuje politykę appeasementu; 4) wyjaśnia genezę paktu Ribbentrop-Mołotow i przedstawia jego postanowienia. 	<p>spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) charakteryzuje proces marginalizowania Ligi Narodów; 2) charakteryzuje i ocenia ekspansję Włoch oraz wojnę domową w Hiszpanii i jej uwarunkowania wewnętrzne i zewnętrzne. 	<p>dział XLV (pp) – nadano następujące brzmienie punktowi: „wyjaśnia wpływ polityki hitlerowskich Niemiec oraz Związku Sowieckiego na rozbijanie systemu wersalskiego”, zmiana polega na dodaniu Związku Sowieckiego;</p> <p>dział XLV (pr) – nadano następujące brzmienie punktowi: „charakteryzuje i ocenia ekspansję Włoch oraz wojnę domową w Hiszpanii i jej uwarunkowania wewnętrzne i zewnętrzne”; zmiana ma charakter uściślający;</p>
<p>XLVI. Wojna obronna Polski w 1939 roku. Agresja Niemiec (1 września) i Związku Sowieckiego (17 września). Uczeń:</p>		
<ol style="list-style-type: none"> 1) charakteryzuje położenie międzynarodowe Polski w przededniu wybuchu II wojny światowej; 2) wyjaśnia cele wojenne hitlerowskich Niemiec i ZSRS; charakteryzuje główne linie narracyjne antypolskiej propagandy agresorów uzasadniających swój atak na Polskę; 3) charakteryzuje etapy wojny obronnej, podaje przykłady bohaterstwa obrońców, w tym: Westerplatte, Poczty Polskiej, Mokrej, Wizny, bitwy nad Bzurą, Warszawy i Kocka, oraz zbrodni wojennych dokonanych przez agresorów, w tym w: Wieluniu, Bydgoszczy, Katowicach i Grodnie; 4) przedstawia podział ziem polskich między okupantów; wskazuje przykłady współpracy między nimi; 5) wyjaśnia znaczenie powołania polskich władz państwowych i sił zbrojnych na uchodźstwie; 6) wyjaśnia przyczyny przegranej przez Polskę wojny obronnej; 7) charakteryzuje materialne i demograficzne skutki przegranej wojny obronnej. 	<p>spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) porównuje potencjał walczących stron oraz tych, które zadeklarowały wojnę (Polska, Niemcy, ZSRS, Francja, Wielka Brytania); 2) przedstawia polską strategię obrony i rozmieszczenie wojsk; 3) ocenia zachowanie dowódców (m.in. Edwarda Rydza-Śmigłego, Henryka Sucharskiego, Juliana Filipowicza, Władysława Raginisa, Stanisława Dąbka, Tadeusza Kutrzeby, Franciszka Kleeberga), żołnierzy, polityków, w tym Ignacego Mościckiego i Stefana Starzyńskiego, oraz ludności cywilnej podczas wojny obronnej w 1939 roku; 4) przedstawia i ocenia zachowania aliantów wobec agresji hitlerowskich Niemiec i agresji sowieckiej 17 września 1939 roku. 	<p>dział XLVI (pp):</p> <p>a) nadano następujące brzmienie punktowi: „wyjaśnia cele wojenne hitlerowskich Niemiec i ZSRS; charakteryzuje główne linie narracyjne antypolskiej propagandy agresorów uzasadniających swój atak na Polskę”; uzupełnienie ma charakter uściślający,</p> <p>b) przeniesiono z poziomu rozszerzonego punkt: „charakteryzuje materialne i demograficzne skutki przegranej wojny obronnej”; zmiana ma charakter koniecznego uzupełnienia potrzebnej wiedzy na poziomie podstawowym;</p> <p>dział XLVI (pr):</p> <p>a) dodano punkt w brzmieniu: „porównuje potencjał walczących stron oraz tych, które zadeklarowały wojnę (Polska, Niemcy, ZSRS, Francja, Wielka Brytania)”; zmiana uzupełnia zakres wymagań konieczny na poziomie rozszerzonym,</p> <p>b) nadano następujące brzmienie punktowi: „przedstawia i ocenia zachowania aliantów wobec agresji hitlerowskich Niemiec i agresji sowieckiej 17 września 1939 roku”, które uściśla to wymaganie;</p>
<p>XLVII. II wojna światowa i jej etapy. Uczeń:</p>		

<ol style="list-style-type: none"> 1) omawia współpracę hitlerowskich Niemiec i ZSRS w latach 1939–1941; 2) charakteryzuje etapy agresji i aneksji obu totalitarnych mocarstw; 3) sytuuje w czasie i przestrzeni przełomowe wydarzenia II wojny światowej (polityczne i militarne); 4) charakteryzuje politykę hitlerowskich Niemiec na terenach okupowanej Europy, z uwzględnieniem różnic w modelach polityki okupacyjnej realizowanej przez Niemcy na wschodzie i na zachodzie; 5) wyjaśnia przyczyny klęski państw Osi; 6) opisuje uwarunkowania militarne i polityczne konferencji Wielkiej Trójki (Teheran, Jałta, Poczdam) oraz przedstawia ich ustalenia. 	<p>spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) charakteryzuje przebieg działań wojennych na Dalekim Wschodzie i na innych frontach II wojny światowej; 2) omawia narodziny i działalność Wielkiej Koalicji; 3) charakteryzuje sytuację ludności cywilnej oraz jeńców wojennych, z uwzględnieniem przykładów ich eksterminacji; 4) charakteryzuje polityczne, gospodarczo-społeczne oraz kulturowe skutki II wojny światowej. 	<p>dział XLVII (pp) – nadano następujące brzmienie punktowi: „charakteryzuje politykę hitlerowskich Niemiec na terenach okupowanej Europy, z uwzględnieniem różnic w modelach polityki okupacyjnej realizowanej przez Niemcy na wschodzie i na zachodzie”, zmiana ma charakter uzupełniający i doprecyzowujący;</p>
<p>XLVIII. Polska pod okupacją niemiecką i sowiecką. Uczeń:</p>		

<ol style="list-style-type: none"> 1) przedstawia prawnoustrojowe regulacje okupacyjnych władz dotyczące terytorium państwa polskiego i zamieszkującej tam ludności; 2) przedstawia realia życia codziennego w okupowanej Polsce; 3) wymienia i charakteryzuje przykłady największych zbrodni niemieckich i sowieckich (m.in. Auschwitz, Palmiry, Piaśnica, niemiecki obóz dla polskich dzieci w Łodzi, Ponary, Katyń, Miednoje, Charków); 4) porównuje system sowieckich i niemieckich obozów pracy, obozów koncentracyjnych oraz obozów za- głady; omawia kwestie deportacji i wysiedleń ludności polskiej oraz jej planowanego wyniszczenia, z uwzględnieniem powstania na Zamojszczyźnie; 5) wyjaśnia przyczyny i rozmiary konfliktu polsko-ukraińskiego, w tym ludobójstwa ludności polskiej na Wołyniu i w Małopolsce Wschodniej; 6) charakteryzuje postawy polskiego społeczeństwa wobec polityki okupantów oraz wymienia przykłady heroizmu Polaków, w tym Witolda Pileckiego i Maksymiliana Marii Kolbego; podaje przykłady kolaboracji z Niemcami i Sowietami; 7) charakteryzuje sytuację dzieci i młodzieży pod okupacją niemiecką i sowiecką oraz wskazuje przy- kłady patriotycznych postaw młodzieży (np. udział w konspiracyjnym harcerstwie); 8) omawia sposoby upamiętnienia zbrodni obu oku- pantów oraz heroizm Polaków na przykładzie: <ol style="list-style-type: none"> a) Muzeum Powstania Warszawskiego, b) Państwowego Muzeum Auschwitz- Birkenau w Oświęcimiu, c) Polskiego Cmentarza Wojennego w Katyniu. 	<p>spełnia wymagania dla zakresu podstawowego, a ponadto:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) wyjaśnia rolę okupantów w zaognianiu trudnych relacji polsko-litewskich i polsko-ukraińskich; 2) porównuje oraz ocenia założenia i metody polityki III Rzeszy Niemieckiej i Związku Sowieckiego w okupowanej Polsce, ze szczególnym uwzględnieniem eksterminacji polskich elit, grabieży polskich dzieł sztuki oraz eksploatacji gospodarczej ziem polskich (zabór własności, praca przymusowa). 	<p>dział XVIII (pp):</p> <ol style="list-style-type: none"> a) punkt trzeci w brzmieniu „wymienia i charakteryzuje przykłady największych zbrodni niemieckich i sowieckich (m.in. Auschwitz, Palmiry, Piaśnica, Ponary, Katyń, Miednoje, Charków)” został uzupełniony o niemiecki obóz dla polskich dzieci w Łodzi, b) punt czwarty dotyczący m.in. kwestii deportacji i wysiedleń ludności polskiej został uzupełniony o powstanie na Zamojszczyźnie, c) nadano następujące brzmienie punktowi: „charakteryzuje postawy polskiego społeczeństwa wobec polityki okupantów oraz wymienia przykłady heroizmu Polaków, w tym: Witolda Pileckiego, Maksymiliana Marii Kolbego; podaje przykłady kolaboracji z Niemcami i Sowietami”; zmiana ma charakter uściślenia, d) dodano punkt w brzmieniu: „charakteryzuje sytuację dzieci i młodzieży pod okupacją niemiecką i sowiecką i wskazuje przykłady patriotycznych postaw młodzieży (np. udział w konspiracyjnym harcerstwie)”, celem uzupełniania koniecznego zakresu wymagań na poziomie podstawowym; <p>dział XLVIII (pr) – nadano następujące brzmienie punktowi: „porównuje i ocenia założenia i metody polityki III Rzeszy Niemieckiej i Związku Sowieckiego w okupowanej Polsce, ze szczególnym uwzględnieniem eksterminacji polskich elit, grabieży polskich dzieł sztuki oraz eksploatacji gospodarczej ziem polskich (zabór własności, praca przymusowa)”, zmiana o charakterze uściślającym;</p>
<p>XLIX. Niemiecka polityka eksterminacji. Uczeń:</p>		

<ol style="list-style-type: none"> 1) przedstawia ideologiczne podstawy eksterminacji całych narodów oraz „istot niegodnych życia” (eutanazja) prowadzonej przez Niemcy hitlerowskie; 2) charakteryzuje etapy eksterminacji Żydów (dyskryminacja, stygmatyzacja, izolacja, zagłada); 3) rozpoznaje główne miejsca eksterminacji Żydów polskich i europejskich oraz innych grup etnicznych i społecznych na terenie Polski i Europy Środkowo-Wschodniej (w tym: Auschwitz-Birkenau, Treblinka, Sobibór i Babi Jar); 4) opisuje postawy ludności żydowskiej wobec Holokaustu, z uwzględnieniem powstania w getcie warszawskim; 5) charakteryzuje postawy społeczeństwa polskiego i społeczności międzynarodowej wobec Holokaustu, z uwzględnieniem Sprawiedliwych, na przykładzie Ireny Sendlerowej, s. Matyldy Getter, Antoniny i Jana Żabińskich oraz rodziny Ulmów. 	<p>spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) rozróżnia terminologię stosowaną w nauce na określenie niemieckiej polityki eksterminacyjnej w okresie II wojny światowej (m.in. Holokaust, Szoa, Porajmos); 2) wyjaśnia religijne, kulturowe i polityczne korzenie rasizmu i antysemityzmu oraz ich związek z hasłami naukowości, nowoczesności i postępu; 3) przedstawia rasistowską i antysemitką politykę Niemiec hitlerowskich przed II wojną światową; 4) przedstawia i omawia działania rządu Rzeczypospolitej Polskiej wobec tragedii Zagłady, z uwzględnieniem misji Jana Karskiego i roli „Żegoty”. 	<p>dział XLIX (pp):</p> <p>a) nadano następujące brzmienie punktowi: „przedstawia ideologiczne podstawy eksterminacji całych narodów oraz „istot niegodnych życia” (eutanazja), prowadzonej przez Niemcy hitlerowskie”, w celu uściślenia kontekstu znaczeniowego niemieckiej polityki eksterminacyjnej,</p> <p>b) w punkcie ostatnim „charakteryzuje postawy społeczeństwa polskiego i społeczności międzynarodowej wobec Holokaustu, z uwzględnieniem Sprawiedliwych, na przykładzie Ireny Sendlerowej, Antoniny i Jana Żabińskich oraz rodziny Ulmów”, dodano s. Matyldę Getter;</p> <p>dział XLVIX (pr) – nadano nowe brzmienie punktu: „wyjaśnia religijne, kulturowe i polityczne korzenie rasizmu i antysemityzmu oraz ich związek z hasłami naukowości, nowoczesności i postępu”; zmiana uściśla tło rozwoju ideologii nazistowskiej;</p>
<p>L. Działalność władz Rzeczypospolitej Polskiej na uchodźstwie i w okupowanym kraju. Uczeń:</p>		

<ol style="list-style-type: none"> 1) omawia działalność rządu Rzeczypospolitej Polskiej na uchodźstwie; 2) ocenia znaczenie układu Sikorski-Majski dla obywateli polskich znajdujących się pod okupacją sowiecką; 3) przedstawia przykłady bohaterstwa żołnierzy polskich na frontach II wojny światowej, w tym: bitwę o Narvik, bitwę o Anglię, bitwę pod Tobrukiem, bitwę o Monte Cassino, bitwę pod Falaise, bitwę o Arnhem, bitwę o Kołobrzeg, bitwę o Bredę i zdobycie Berlina; 4) analizuje politykę mocarstw wobec sprawy polskiej w czasie II wojny światowej; 5) charakteryzuje organizację i cele Polskiego Państwa Podziemnego; 6) charakteryzuje polityczną i militarną działalność Armii Krajowej oraz Narodowych Sił Zbrojnych i Batalionów Chłopskich; wskazuje różne formy oporu wobec okupantów; 7) omawia uwarunkowania i cele akcji „Burza”; 8) charakteryzuje powstanie warszawskie (uwarunkowania polityczne, przebieg walk, ludobójstwo na Woli, następstwa powstania, postawę aliantów i Związku Sowieckiego); 9) zestawia najważniejsze wydarzenia z dziejów Polski w okresie II wojny światowej z wydarzeniami w Europie i na świecie. 	<p>spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) ocenia rolę wielkich postaci polskiej polityki z okresu II wojny światowej, w tym: Władysława Sikorskiego, Stefana Grot-Roweckiego, Władysława Andersa, Stanisława Mikołajczyka, Kazimierza Sosnkowskiego i Leopolda Okulickiego; 2) opisuje położenie rządu Rzeczypospolitej Polskiej na arenie międzynarodowej; 3) charakteryzuje losy armii gen. Władysława Andersa; 4) sytuuje w czasie i przestrzeni działania polskich formacji wojskowych na różnych frontach II wojny światowej; 5) opisuje walki na Kresach Wschodnich II Rzeczypospolitej, w tym o Lwów i Wilno; 6) ocenia rolę wielkich postaci polskiej polityki z okresu II wojny światowej; 7) przedstawia różne oceny historyków na temat powstania warszawskiego i ich uzasadnienia; 8) dostrzega tragizm losów twórców zaangażowanych w niepodległościową konspirację, w tym: Krzysztofa Kamila Baczyńskiego, Tadeusza Gajcego i Zygmunta Rumla; 9) opisuje zniszczenia i ograbienie Warszawy przez Niemców dokonane od września 1939 roku do stycznia 1945 roku (m.in. Zamek Królewski, Pałac Saski, archiwa, biblioteki, muzea, majątek prywatny). 	<p>dział L (pp):</p> <ol style="list-style-type: none"> a) punkt trzeci, dotyczący przykładów bohaterstwa żołnierzy polskich na frontach II wojny światowej, został uzupełniony o zdobycie Berlina, b) uzupełniono punkt dotyczący akcji „Burza” nadając mu brzmienie: „omawia uwarunkowania i cele akcji „Burza”, c) zmieniono brzmienie punktu: „charakteryzuje powstanie warszawskie (uwarunkowania polityczne, przebieg walk, ludobójstwo na Woli, następstwa powstania, postawę aliantów i Związku Sowieckiego)” uzupełniając go o rzeź Woli; <p>dział L (pr) – dodano punkt w brzmieniu: „opisuje zniszczenia i ograbienie Warszawy przez Niemców dokonanych od września 1939 roku do stycznia 1945 roku (m.in. Zamek Królewski, Pałac Saski, archiwa, biblioteki, muzea, majątek prywatny)”; jest to uzupełnienie koniecznej na poziomie rozszerzonym wiedzy o skutkach niemieckiej polityki okupacyjnej;</p>
<p>LI. Świat po II wojnie światowej. Początek zimnej wojny. Uczeń:</p>		

<ol style="list-style-type: none"> 1) charakteryzuje polityczne, społeczne, gospodarcze i kulturowe skutki II wojny światowej; 2) wyjaśnia genezę zimnej wojny i wskazuje naj-poważniejsze punkty zapalne w pierwszej jej fazie (wojna w Korei, problem niemiecki); 3) wyjaśnia genezę NATO i Układu Warszawskiego; 4) omawia proces sowyetyzacji państw Europy Środkowo-Wschodniej i opór wobec komunizmu (Berlin – 1953 rok, Węgry – 1956 rok, Czechosłowacja – 1968 rok). 	<p>spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) charakteryzuje skutki II wojny światowej, w tym zagadnienia związane z osądzeniem ludobójstwa (aliancki sąd w Norymberdze, bezkarność zbrodniarzy przed sądami niemieckimi po 1949 roku), z użyciem broni atomowej oraz ze współistnieniem państw demokratycznych z państwami totalitarnymi; 2) wyjaśnia cele i strukturę Organizacji Narodów Zjednoczonych, ocenia działalność Organizacji Narodów Zjednoczonych w powojennym świecie; 3) wyjaśnia okoliczności utworzenia państwa Izrael i genezę konfliktu arabsko-izraelskiego; 4) omawia przemiany w Chinach po II wojnie światowej; charakteryzuje system maoistowski; 5) przedstawia przemiany kulturowe i cywilizacyjne na świecie w latach zimnej wojny. 	<p>dział LI (pp) – wymagania z tego działu ograniczono do następujących:</p> <ol style="list-style-type: none"> a) charakteryzuje polityczne, społeczne, gospodarcze i kulturowe skutki II wojny światowej; b) wyjaśnia genezę zimnej wojny i wskazuje najpoważniejsze punkty zapalne w pierwszej jej fazie (wojna w Korei, problem niemiecki), c) wyjaśnia genezę NATO i Układu Warszawskiego, d) omawia proces sowyetyzacji państw Europy Środkowo-Wschodniej i opór wobec komunizmu (Berlin 1953 rok, Węgry 1956 rok, Czechosłowacja 1968 rok); <p>dział LI (pr):</p> <ol style="list-style-type: none"> a) nadano następujące brzmienie punktowi: „charakteryzuje skutki II wojny światowej, w tym zagadnienia związane z osądzeniem ludobójstwa (aliancki sąd w Norymberdze, bezkarność zbrodniarzy przed sądami niemieckimi po 1949 roku), z użyciem broni atomowej oraz ze współistnieniem państw demokratycznych z państwami totalitarnymi”, zmiana o charakterze doprecyzującym, przeniesiono z poziomu podstawowego punkt: „wyjaśnia cele i strukturę ONZ, ocenia działalność Organizacji Narodów Zjednoczonych w powojennym świecie”, uzupełniając wymagania konieczne na poziomie rozszerzonym;
<p>LII. Dekolonizacja, integracja i nowe konflikty. Uczeń:</p>		
<ol style="list-style-type: none"> 1) wyjaśnia genezę i skutki procesów dekolonizacyjnych w Azji i Afryce; 2) wyjaśnia przyczyny i przedstawia skutki konfliktów zimnowojennych, w tym: wojny w Wietnamie, kryzysu kubańskiego oraz wojny w Afganistanie; 	<p>spełnia wymagania dla zakresu podstawowego, a ponadto:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) opisuje przebieg i specyfikę konfliktów w Wietnamie oraz wojen arabsko-izraelskich i ocenia ich skutki; 	<p>dział LII (pp) – przeniesiono z poziomu rozszerzonego punkt: „charakteryzuje skutki przejścia władzy w Chinach przez komunistów (największe ludobójstwo po 1945 roku – polityka Wielkiego Skoku)””; zważywszy na wagę zagadnienia (największe ludobójstwo po 1945 roku) zagadnienie musi być obecne w kursie historii obowiązkowym dla wszystkich uczniów;</p>

<p>3) wyjaśnia charakter konfliktów na Bliskim Wschodzie, ze szczególnym uwzględnieniem konfliktu arabsko-izraelskiego;</p> <p>4) charakteryzuje genezę i etapy integracji europejskiej;</p> <p>5) charakteryzuje skutki przejęcia władzy w Chinach przez komunistów (największe ludobójstwo po 1945 roku – polityka Wielkiego Skoku).</p>	<p>2) charakteryzuje tzw. rok Afryki;</p> <p>3) wyjaśnia przyczyny i uwarunkowania rozwoju terroryzmu w Europie i na świecie.</p>	
<p>LIII. Przemiany cywilizacyjne na świecie. Uczeń:</p>		
<p>1) analizuje najważniejsze przemiany kulturowe i społeczne po II wojnie światowej;</p> <p>2) charakteryzuje kulturowe tło i długofalowe konsekwencje rewolucji 1968 roku.</p>	<p>spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto:</p> <p>1) dostrzega problem biedy we współczesnym świecie, ze szczególnym uwzględnieniem państw Południa;</p> <p>2) charakteryzuje najważniejsze współczesne zagrożenia cywilizacyjne;</p> <p>3) wyjaśnia rolę religii we współczesnym świecie, w tym znaczenie Soboru Watykańskiego II oraz tzw. reform posoborowych dla działalności Kościoła katolickiego w świecie i idei ekumenizmu;</p> <p>4) wyjaśnia zjawisko rozwoju radykalnego islamizmu;</p> <p>5) charakteryzuje rolę kultury masowej i sportu we współczesnym świecie.</p>	<p>dział LIII (pp) – zredukowano tematykę przemian cywilizacyjnych na świecie do wymogów:</p> <p>a) „analizuje najważniejsze przemiany kulturowe i społeczne po II wojnie światowej”,</p> <p>b) „charakteryzuje kulturowe tło i długofalowe konsekwencje rewolucji 1968 roku”</p> <p>– w celu syntetycznego ujęcia poruszanej problematyki;</p> <p>dział LIII (pr):</p> <p>a) nadano następujące brzmienie punktowi: „wyjaśnia rolę religii we współczesnym świecie, w tym znaczenie Soboru Watykańskiego II oraz tzw. reform posoborowych dla działalności Kościoła katolickiego w świecie i idei ekumenizmu”, uściślając wymóg,</p> <p>b) dodano nowy punkt w brzmieniu: „wyjaśnia zjawisko rozwoju radykalnego islamizmu”, który uzupełnia zakres koniecznych wymagań na poziomie rozszerzonym;</p>
<p>LIV. Świat na przełomie tysiącleci. Uczeń:</p>		
<p>1) charakteryzuje przemiany społeczno-polityczne w Europie Środkowej i Wschodniej w latach 1989–1991 („jesień narodów”, zjednoczenie Niemiec, rozpad ZSRS i powstanie niepodległej Ukrainy, Białorusi oraz państw bałtyckich);</p> <p>2) charakteryzuje procesy integracyjne (Unii Europejskiej) oraz dezintegracyjne (rozpad Jugosławii</p>	<p>spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto:</p> <p>1) porównuje proces obalania komunizmu w krajach Europy Środkowo-Wschodniej i transformacji ustrojowej tych państw;</p> <p>2) wyjaśnia przyczyny rosnącego znaczenia Chin w świecie współczesnym;</p> <p>3) charakteryzuje nowe zagrożenia dla ładu</p>	<p>dział LIV (pp) – zredukowano wymagania z tego działu do następujących:</p> <p>a) „charakteryzuje przemiany społeczno-polityczne w Europie Środkowej i Wschodniej w latach 1989–1991 („jesień narodów”, zjednoczenie Niemiec, rozpad ZSRS i powstanie niepodległej Ukrainy, Białorusi oraz państw bałtyckich);</p> <p>b) „charakteryzuje procesy integracyjne (Unii Europejskiej) oraz dezintegracyjne (rozpad Jugosławii i Czechosłowacji) w Europie”</p>

i Czechosłowacji) w Europie.	między- narodowego.	– w celu syntetycznego ujęcia poruszanej problematyki;
LV. Proces przejmowania władzy przez komunistów w Polsce (1944–1948). Uczeń:		
<p>1) opisuje straty demograficzne, terytorialne, gospodarcze i kulturowe po II wojnie światowej (ze szczególnym uwzględnieniem wymuszonych migracji milionów Polaków oraz dalekosiężnych skutków eksterminacji znacznej części polskich elit);</p> <p>2) charakteryzuje okoliczności i etapy przejmowania władzy w Polsce przez komunistów oraz formy zniewalania Polaków przez reżim komunistyczny (terror fizyczny, propaganda, cenzura);</p> <p>3) omawia przejawy oporu społecznego wobec komunizmu („żołnierze niezłomni” – w tym: rtm. Witold Pilecki, Danuta Siedzikówna ps. „Inka”, płk Łukasz Ciepliński, a także rola Kościoła katolickiego, znaczenie emigracji);</p> <p>4) charakteryzuje okres odbudowy oraz ocenia projekt i realizację reformy rolnej i nacjonalizacji przemysłu oraz handlu.</p>	<p>spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto:</p> <p>1) ocenia następstwa społeczno-gospodarcze zmiany granic państwa polskiego;</p> <p>2) omawia sytuację polskiej emigracji politycznej i działalność rządu Rzeczypospolitej na uchodźstwie.</p>	<p>dział LV (pp) – zredukowano wymagania z tego działu do następujących:</p> <p>a) „opisuje straty demograficzne, terytorialne, gospodarcze i kulturowe po II wojnie światowej (ze szczególnym uwzględnieniem wymuszonych migracji milionów Polaków oraz dalekosiężnych skutków eksterminacji znacznej części polskich elit)”,</p> <p>b) „charakteryzuje okoliczności i etapy przejmowania władzy w Polsce przez komunistów oraz formy zniewalania Polaków przez reżim komunistyczny (terror fizyczny, propaganda, cenzura)”,</p> <p>c) „omawia przejawy oporu społecznego wobec komunizmu („żołnierze niezłomni” – w tym: rtm. Witold Pilecki, Danuta Siedzikówna ps. „Inka”, płk Łukasz Ciepliński, a także rola Kościoła katolickiego, znaczenie emigracji)”,</p> <p>d) „charakteryzuje okres odbudowy oraz ocenia projekt i realizację reformy rolnej i nacjonalizacji przemysłu i handlu” – zmiana pozwala na bardziej przejrzyste ujęcie materiału dostosowane do poziomu podstawowego;</p>
LVI. Stalinizm w Polsce i jego erozja. Uczeń:		
<p>1) charakteryzuje proces sowietyzacji na przykładzie terroru stalinowskiego, nowego ustroju państwa (konstytucja z 1952 roku), kolektywizacji i „bitwy o handel” oraz socrealizmu w kulturze;</p> <p>2) opisuje formy i konsekwencje prześladowania Kościoła katolickiego (z uwzględnieniem szkodliwych reperkusji dla integracji Ziem Zachodnich i Północnych);</p> <p>3) wyjaśnia przyczyny, postulaty (nie tylko socjalne) i następstwa Poznańskiego Czerwca oraz znaczenie wydarzeń październikowych 1956 roku.</p>	<p>spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto:</p> <p>1) wyjaśnia założenia propagandy komunistycznej i charakteryzuje cechy sztuki socrealizmu;</p> <p>2) wyjaśnia rolę Radia Wolna Europa wobec propagandy komunistycznej;</p> <p>3) ocenia efekty społeczne i gospodarcze planu sześćo- letniego;</p> <p>4) charakteryzuje przejawy odwilży popaździernikowej.</p>	<p>dział LVI (pp) – zredukowano wymagania do następujących:</p> <p>a) „charakteryzuje proces sowietyzacji na przykładzie terroru stalinowskiego, nowego ustroju państwa (konstytucja z 1952 roku), kolektywizacji i „bitwy o handel” oraz socrealizmu w kulturze”,</p> <p>b) „opisuje formy i konsekwencje prześladowania Kościoła katolickiego (z uwzględnieniem szkodliwych reperkusji dla integracji Ziem Zachodnich i Północnych)”,</p> <p>c) „wyjaśnia przyczyny, postulaty (nie tylko socjalne) i następstwa Poznańskiego Czerwca oraz znaczenie wydarzeń październikowych 1956 roku” – zmiana pozwala na bardziej przejrzyste ujęcie materiału dostosowane do poziomu podstawowego;</p>

LVII. Polska w latach 1957–1981. Uczeń:		
<p>1) charakteryzuje system władzy w latach 60. i 70. w PRL i stopień uzależnienia od ZSRS; opisuje proces industrializacji i funkcjonowanie gospodarki planowej;</p> <p>2) wyjaśnia genezę i następstwa kryzysów społecznych w latach 1968, 1970 i 1976;</p> <p>3) wyjaśnia społeczno-polityczną rolę Kościoła katolickiego, ze szczególnym uwzględnieniem roli pry- masa Stefana Wyszyńskiego i jego programu dusz- pasterskiego (Jasnogórskie Śluby Narodu, Wielka Nowenna, obchody milenijne);</p> <p>4) charakteryzuje i ocenia działalność opozycji politycznej i niezależnego ruchu wydawniczego w latach 1976–1980;</p> <p>5) ocenia rolę papieża Jana Pawła II i jego wpływ na przemiany w Polsce i krajach sąsiednich;</p> <p>6) wyjaśnia przyczyny i następstwa strajków w 1980 roku;</p> <p>7) charakteryzuje ruch społeczny „Solidarność” i ocenia jego wpływ na przemiany społeczno- -polityczne w Polsce i w Europie.</p>	<p>spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto:</p> <p>1) opisuje postawy społeczne od negacji i oporu po przystosowanie i współpracę;</p> <p>2) rozpoznaje najważniejsze postacie „Solidarności” (z perspektywy ogólnopolskiej i lokalnej);</p> <p>3) charakteryzuje osiągnięcia polskich twórców kultury (również na emigracji), ludzi nauki i sportowców w latach 60. i 70.</p>	<p>dział LVII (pp):</p> <p>a) przeniesiono z (pr) punkt: „wyjaśnia społeczno-polityczną rolę Kościoła katolickiego, ze szczególnym uwzględnieniem roli prymasa Stefana Wyszyńskiego i jego programu duszpasterskiego (Jasnogórskie Śluby Narodu, Wielka Nowenna, obchody milenijne)”; wiedza ta jest konieczna na poziomie podstawowym,</p> <p>b) punkt dotyczący charakterystyki i oceny działalności opozycji politycznej w latach 1976–1980 został uzupełniony o działalność niezależnego ruchu wydawniczego;</p> <p>dział LVII (pr) – punkt trzeci w brzmieniu ”charakteryzuje osiągnięcia polskich twórców kultury, ludzi nauki i sportowców w latach 60. i 70.” został uzupełniony o polskich twórców kultury na emigracji;</p>
LVIII. Dekada 1981–1989. Uczeń:		
<p>1) wyjaśnia przyczyny i skutki wprowadzenia stanu wojennego oraz formy oporu społecznego (ze szczególnym uwzględnieniem Kopalni Węgla Kamiennego „Wujek”, „Solidarności Walczącej”, bł. ks. Jerzego Popiełuszki);</p> <p>2) wyjaśnia przyczyny zawarcia porozumienia Okrągłego Stołu, opisuje i ocenia jego skutki;</p> <p>3) rozpoznaje największe powojenne polskie osiągnięcia w dziedzinie kultury i nauki, z uwzględnieniem twórczości emigracyjnej.</p>	<p>spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto:</p> <p>1) ocenia międzynarodową reakcję na wprowadzenie stanu wojennego w Polsce;</p> <p>2) opisuje i ocenia politykę władz PRL względem Kościoła w latach 80.;</p> <p>3) opisuje wpływ Kościoła katolickiego na rozwój i przetrwanie po 13 grudnia 1981 roku oporu Polaków wobec komunizmu;</p> <p>4) charakteryzuje realia życia codziennego w PRL lat 80.</p>	<p>dział LVIII (pp) – zredukowano wymagania do następujących:</p> <p>a) „wyjaśnia przyczyny i skutki wprowadzenia stanu wojennego oraz formy oporu społecznego (ze szczególnym uwzględnieniem Kopalni Węgla Kamiennego „Wujek”, „Solidarności Walczącej”, bł. ks. Jerzego Popiełuszki),</p> <p>b) „wyjaśnia przyczyny zawarcia porozumienia Okrągłego Stołu, opisuje i ocenia jego skutki”,</p> <p>c) „rozpoznaje największe powojenne polskie osiągnięcia w dziedzinie kultury i nauki, z uwzględnieniem twórczości emigracyjnej”</p> <p>– co pozwoli na bardziej przejrzyste, dostosowane do poziomu</p>

		podstawowego, ujęcie materiału; dział LVIII (pr) – nadano następujące brzmienie punktowi: „opisuje wpływ Kościoła katolickiego na rozwój i przetrwanie po 13 grudnia 1981 roku oporu Polaków wobec komunizmu”, doprecyzowując zagadnienie;
LIX. Narodziny III Rzeczypospolitej i jej miejsce w świecie na przełomie XX i XXI wieku. Uczeń:		
<p>1) przedstawia proces rozpadu Układu Warszawskiego i odzyskiwania suwerenności przez Polskę;</p> <p>2) opisuje kluczowe przemiany ustrojowe w latach 1989–1997, wyjaśnia ich międzynarodowe uwarunkowania;</p> <p>3) wyjaśnia kontrowersje wokół problemu dekomunizacji i lustracji, porównuje rozwiązanie tych kwestii u naszych sąsiadów (Czechosłowacja, Niemcy);</p> <p>4) ocenia proces transformacji ustrojowej i gospodarczej;</p> <p>5) charakteryzuje i ocenia polską politykę zagraniczną, w tym przystąpienie Polski do NATO i do Unii Europejskiej, współpracę regionalną na przykładzie Grupy Wyszehradzkiej (V4) oraz relacji Polski z Ukrainą i państwami bałtyckimi;</p> <p>6) ocenia znaczenie i skutki katastrofy smoleńskiej 10 kwietnia 2010 roku dla państwa polskiego;</p> <p>7) charakteryzuje główne przemiany kulturowe, polityczne, społeczne i gospodarcze w Polsce w drugiej dekadzie XXI wieku, ze szczególnym uwzględnieniem: kryzysu demograficznego, kwestii zachowania tożsamości kulturowej, zmian zachodzących w Unii Europejskiej, transformacji energetycznej, dyskusji nad zmianami klimatycznymi.</p>	<p>spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto:</p> <p>1) charakteryzuje przemiany społeczno-polityczne, gospodarcze i kulturowe lat 90.;</p> <p>2) charakteryzuje polityczne spory o kształt wolnej Polski;</p> <p>3) ocenia społeczne koszty transformacji;</p> <p>4) charakteryzuje stosunki Polski z państwami sąsiednimi.</p>	<p>dział LIX (pp):</p> <p>a) dodano punkty w brzmieniu: „ocenia znaczenie i skutki katastrofy smoleńskiej 10 kwietnia 2010 roku dla państwa polskiego”, „charakteryzuje główne przemiany kulturowe, polityczne, społeczne i gospodarcze w Polsce w drugiej dekadzie XXI wieku (ze szczególnym uwzględnieniem: kryzysu demograficznego, kwestii zachowania tożsamości kulturowej, zmian zachodzących w Unii Europejskiej, transformacji energetycznej, dyskusji nad zmianami klimatycznymi)” – które są koniecznym uzupełnieniem zakresu wiedzy obowiązującej uczących się historii w zakresie podstawowym,</p> <p>b) nadano brzmienie punktowi: „wyjaśnia kontrowersje wokół problemu dekomunizacji i lustracji, porównuje rozwiązanie tych kwestii u naszych sąsiadów (Czechosłowacja, Niemcy)” – zmiana uściślająca, oraz „charakteryzuje i ocenia polską politykę zagraniczną, w tym przystąpienie Polski do NATO i do Unii Europejskiej, współpracę regionalną na przykładzie Grupy Wyszehradzkiej (V4) oraz relacji Polski z Ukrainą i państwami bałtyckimi” – dodano kwestię współpracy regionalnej.</p>

Warunki i sposób realizacji

Jest niezwykle ważne, aby absolwent liceum ogólnokształcącego i technikum znał dzieje swojego państwa i narodu, a także orientował się w ważnych momentach historii powszechnej w wymiarze regionalnym, europejskim i globalnym. Zaproponowany układ treści nauczania stwarza możliwość pogłębionej względem szkoły podstawowej refleksji nad dziejami ojczystymi, z uwzględnieniem szerokiego kontekstu uwarunkowań wewnętrznych i międzynarodowych.

Treści z zakresu rozszerzonego są zintegrowane z wymaganiami dla zakresu podstawowego – ich realizacja w oddziałach z rozszerzonym zakresem nauczania historii powinna być zatem prowadzona w sposób spójny. Nauczyciel może swobodnie (w ramach przewidzianej liczby godzin) rozkładać akcenty na różne zagadnienia tematyczne, uwzględniając możliwości i zainteresowania swoich uczniów. Wymagania określone w podstawie programowej nie są gotowym programem nauczania i nie mogą być traktowane jako zestaw tematów lekcji. Stanowią rejestr zakładanych umiejętności, które ma opanować absolwent liceum ogólnokształcącego i technikum.

W procesie nauczania i uczenia się nauczyciele i uczniowie powinni wykorzystywać wszelkie dostępne zasoby źródeł i opracowań historycznych, czemu sprzyja postęp technologiczny, który stwarza coraz szersze możliwości docierania do świadectw minionej rzeczywistości.

Dobór metod nauczania i środków dydaktycznych stosowanych w procesie kształcenia powinien być zależny od możliwości i potrzeb uczniów. Repertuar tych metod i środków wyznaczają jedynie wiedza i wyobraźnia nauczycieli oraz entuzjazm uczniów. Swoboda w doborze metod nauczania, a także w zakresie wykorzystania środków dydaktycznych będzie stanowić o jakości nauczania historii i wynikających z niego efektów. Nieocenioną pomoc w misji historycznego edukowania młodych Polaków stanowią niezliczone instytucje publiczne i niepubliczne, których zasoby (w większości dostępne w formie cyfrowej) mogą stanowić źródło inspiracji i wsparcia dla uczniów i nauczycieli.

Dodatkowo ważne jest, aby w procesie nauczania wykorzystywać, w miarę możliwości, takie formy upamiętniania kluczowych wydarzeń historycznych, jak wycieczki do miejsc pamięci i muzeów, w tym znajdujących się w danym regionie.

W procesie poznawania wydarzeń dotyczących tragicznych losów represjonowanych żołnierzy i osób cywilnych podziemia czasów II wojny światowej i lat powojennych ważne jest, aby uczeń rozumiał znaczenie pojęć: Panteon Żołnierzy Wyklętych, Pomorski Katyń, Głgola Wschodu oraz Łączka.

W edukacji historycznej kluczowa jest maksymalna personalizacja przeszłości i ilustrowanie omawianych zagadnień ikonografią i materiałami audiowizualnymi, tak aby uczniowie mogli poznawać wydarzenia historyczne, jednocześnie je przeżywać. Warto jak najczęściej korzystać z różnych form pozalekcyjnej edukacji historycznej (wycieczki, wymiany młodzieżowe, projekty, konkursy, akademie szkolne, uroczystości rocznicowe, rekonstrukcje historyczne, multimedialne wystawy muzealne, gry o walorach edukacyjnych, np. planszowe, wideo itp.).

Treści nauczania obejmują 59 działów tematycznych, w których znajdują się wymagania z zakresu podstawowego i z zakresu rozszerzonego. Przyjęty przez nauczyciela podział w realizacji poszczególnych działów tematycznych w danych klasach powinienem zapewnić, odpowiednią do zakresu wymagań, ich realizację w cyklu kształcenia.

Edukację z zakresu najnowszych dziejów wzmacnia również przedmiot historia i teraźniejszość poświęcony dziejom Polski i świata po 1945 roku.”,